

Tartu Ülikool
Humanitaarteaduste ja kunstide valdkond
Ajaloo ja arheoloogia instituut
Üldajaloo osakond

Liisa Lehtpuu
NICCOLÒ MACHIAVELLI JA FRANCESCO GUICCIARDINI
FIRENZE JA PISA KONFLIKTIST ITAALIA SÕDADE JA NENDE OSALISTE TAUSTAL
(1494–1512)
Bakalaureusetöö

Juhendaja: prof Mati Laur

Tartu 2024

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	3
1. peatükk NICCOLÒ MACHIAVELLI JA FRANCESCO GUICCIARDINI	6
2. peatükk ITAALIA SÕJAD.....	11
3. peatükk FIRENZE JA PISA KONFLIKT	16
4. peatükk MACHIAVELLI JA GUICCIARDINI ITAALIA SÕDADEST NING FIRENZE JA PISA KONFLIKTIST	19
4.1 Machiavelli ja Guicciardini suhtumine Prantsuse kuningatesse ja nende sõduritesse... 19	
4.2 Machiavelli ja Guicciardini suhtumine Hispaania kuningapaari ja sõduritesse	22
4.3 Machiavelli ja Guicciardini suhtumine keisrisse ja Saksamaasse	26
4.4 Machiavelli ja Guicciardini arvamus Firenze ja Pisa konfliktist.....	30
KOKKUVÕTE	34
KASUTATUD ALLIKAD JA KIRJANDUS.....	36
SUMMARY	39

SISSEJUHATUS

Niccolò Machiavelli ja Francesco Guicciardini olid märkimisväärsed renessansiajastu poliitikategelased ja ajaloolased, kelle poliitika- ja ajaloolased teosed ja pärand on olulised tänapäevani. Nad osalesid aktiivselt Firenze poliitikas ja neil oli oma roll ka Itaalia sõdades. Machiavelli ja Guicciardini teosed annavad Itaalia sõdade algperioodist ja nende osalistest hea ülevaate. Nad kirjutavad nii sõdade sündmustest, Itaalia riikidest kui ka välisriikide valitsejatest, kes nende sündmustega seotud olid. Mõlemad autorid olid sõdade ajal Firenze saadikud ja käisid Firenzet nii teistes Itaalia riikides kui ka välisvalitsejate juures esindamas.

Itaalia sõjad oli konfliktide jada, mis leidis aset 15. ja 16. sajandil põhiliselt Itaalias, aga ka sellest väljaspool. See algas 1494. aastal Prantsusmaa kuninga Charles VIII sissetungiga Itaaliasse, et vallutada Napoli kuningriik, mis oli kunagi olnud Anjou dünastia valduses ja millele Charles seetõttu pretendeeris. Charles löödi Itaaliast välja 1495. aastal ning Napoli kuningriik läks tagasi Aragónist pärinevate valitsejate kätte. Pärast Charlesi sekkusid Itaalia poliitikasse ka teised välismaised valitsejad, nagu Saksa-Rooma keisririigi valitseja Maximilian I ja Hispaania kuningapaar Fernando II ja Isabel I. Itaaliasse sooritas sõjakäigu ka Prantsusmaa järgmine kuningas Louis XII 1499. aastal. Ta vallutas Milano hertsogiriigi ning seejärel omandas koos Fernando II-ga Napoli kuningriigi. Nende vahel tekkis konflikt ning Napoli läks lõpuks siiski täielikult Hispaania valdusesse. Milano hertsogiriik oli Louis' valduses kuni 1512. aastani, pärast mida pidi ka tema Itaaliast lahkuma. Itaalia sõjad kestsid kuni 1559. aastani, mil need lõpetas Cateau-Cambrésis' rahu.

Itaalia sõjad ajendasid ka konflikti Firenze ja Pisa vahel. Pisa oli olnud Firenze valduses alates 1406. aastast ja pisalased ei olnud Firenze ülemvõimuga rahul. Kui Charles VIII 1494. aastal Pisas peatus, palusid pisalased talt Firenze vastu abi ja kuigi ta ei andnud neile kindlat vastust, said pisalased sellest tuge ja alustasid Firenze vastu mässu. Pissasse jäänud prantslased tundsid neile kaasa ja andsid Pisa tsitadelli nende käsutusse. Teised Itaalia riigid abistasid Pisat, kuna nad ei tahtnud, et Firenze linna tagasi oma valdusesse saaks. Louis XII pakkus abi aga Firenzele ja tema väed aitasid firenzelistel Pisat rünnata, kuid edutult. Konflikt kestis pikalt ja kurnas Pisat väga, nii et 1509. aastaks olid linnaelanikud nõus Firenzele alistuma ning sõlmiti rahuleping, millega Firenze sai kontrolli Pisa üle tagasi.

Käesolev töö käsitleb neid teemasid Machiavelli ja Guicciardini teostes. Kui valdavalt keskenduvad Machiavellit ja Guicciardini käsitlevad uurimused nende nägemusele sisepoliitikast, siis käesolevas töös on esiplaanile tõstetud nende vaated välispoliitikale. Töö

eesmärk on analüüsida ja võrrelda, kuidas Niccolò Machiavelli ja Francesco Guicciardini on käsitlenud Itaalia sõdade osalisi ning Firenze ja Pisa konflikti, mille poolest need käsitlused erinevad ja millest need erinevused tuleneda võisid. Kasutatud on Machiavelli teoseid „Valitseja“ (*Il Principe*),¹ „Arutlusi Titus Liviuse esimesest dekaadist“ (*Discorsi sopra la prima deca di Tito Livio*),² „Arutlus Pisast“ (*Discorso sopra Pisa*),³ „Prantslaste olemusest“ (*De natura Gallorum*),⁴ „Arutlus Saksa-Rooma keisririigi ja keisri asjadest“ (*Discorso sopra le cose della Magna e sopra l'imperatore*)⁵ ning tema kirja Alamanno Salviatile 1509. aastast.⁶ Francesco Guicciardini teostest kasutatakse allikana „Itaalia ajalugu“ (*Storia d'Italia*).⁷

Kasutatud Niccolò Machiavelli teostest on pikemad ja põhjalikumad „Valitseja“ ja „Arutlusi Titus Liviuse esimesest dekaadist“, teised allikad on lühemad ja keskenduvad pigem üksikküsimustele. Kuigi „Valitseja“ ega „Arutlused“ ei keskendu Itaalia sõdadele, toob ta nendes teostes mitmel pool sõdadest näiteid ning annab nende osalistele hinnanguid. „Arutlus Pisast“ keskendub Firenze ja Pisa konfliktile ning Machiavelli annab selles ülevaate viisidest, kuidas Firenze saaks taastada kontrolli Pisa üle. Ülevaates „Prantslaste olemusest“ annab Machiavelli oma hinnangu prantslastele ning „Arutluses Saksa-Rooma keisririigi ja keisri asjadest“ ja kirjas Alamanno Salviatile on põhiteemaks keiser Maximilian I ja tema tegevus. Francesco Guicciardini „Itaalia ajalugu“ sisaldab väga põhjalikku ülevaadet Itaalia sõdade esimesest poolest. Ta kirjeldab väga detailselt sõdade sündmusi, osalisi ja nende tegevust. Kuigi tema toon on enamasti kirjeldav, esitab ta mitmel pool ka oma hinnanguid sündmustele ja nendes osalejatele.

Üks tuntumaid Machiavelli ja Guicciardini uurijaid tänapäeval on briti ajaloolane Quentin Skinner, kuigi Machiavellit on ta uurinud veidi põhjalikumalt. Ta kirjutab nende teostest ja vaatenurkadest oma teoses „Uusaegse poliitilise mõtte alused“.⁸ Ühtlasi on eesti keeles

¹ Niccolò Machiavelli, Valitseja, tlk Liisi Erepuu. Tallinn, Postimehe Kirjastus, 2023.

² Niccolò Machiavelli, Selections from *The Discourses*. – David Wootton (toim.), Selected Political Writings. Indianapolis, Hackett Publishing Company, Inc, 1994.

³ Niccolò Machiavelli, Discourse on Pisa. – Peter Constantine (toim.), The Essential Writings of Machiavelli. New York, Modern Library, 2007.

⁴ Niccolò Machiavelli, On the Nature of the French. – Peter Constantine (toim.), The Essential Writings of Machiavelli. New York, Modern Library, 2007.

⁵ Niccolò Machiavelli, Discourse on the Affairs of Germany and Its Emperor. – Peter Constantine (toim.), The Essential Writings of Machiavelli. New York, Modern Library, 2007.

⁶ Niccolò Machiavelli, To Alamanno Salviati. – Peter Constantine (toim.), The Essential Writings of Machiavelli. New York, Modern Library, 2007.

⁷ Francesco Guicciardini, The History of Italy: From the Year 1490 to 1532, tlk Austin Parke Goddard. 1 tr, London, John Towers, 1753; 2. tr, London, John Towers, 1755–1756.

⁸ Quentin Skinner, Uusaegse poliitilise mõtte alused, tlk Triinu Pakk. Tallinn, EKSA, 2020.

ilmunud Skinneri põhjalik uurimus Machiavelli kohta.⁹ Machiavellist ja Guicciardinist on võrdleva teose kirjutanud Felix Gilbert, kes käsitleb oma teoses „Machiavelli and Guicciardini: Politics and History in Sixteenth-Century Florence“¹⁰ nendega paralleelselt Firenze üldist poliitilist olukorda. Machiavelli töid on analüüsinud sissejuhatuses tema tööde kogumikule ka David Wootton.¹¹ Machiavelli põhjaliku eluloo on kirja pannud Roberto Ridolfi.¹² Francesco Guicciardini elust ja teostest annab Guicciardini tööde kogumiku sissejuhatuses ülevaate Carlo Celli.¹³

Itaalia sõdadest kirjutab oma esikteose „Geschichten der lateinischen und germanischen Völker: Von 1494 bis 1514“ Leopold von Ranke. Viimasel ajal on neid sõdu uurinud Michael Mallett ja Christine Shaw („The Italian Wars , 1494–1559“),¹⁴ Idan Sherer („Warriors for a Living: The Experience of the Spanish Infantry During the Italian Wars, 1494–1559“)¹⁵ ja Guido Alfani („Calamities and the Economy in Renaissance Italy: The Grand Tour of the Horsemen of the Apocalypse“).¹⁶ Sõdades osalenud Louis XII-st on andnud ülevaate Frederic J. Baumgartner.¹⁷

Töö on jagatud neljaks peatükiks. Esimeses peatükis tutvustatakse põhjalikumalt Niccolò Machiavelli ja Francesco Guicciardini elulugu ja teoseid. Teises peatükis antakse ülevaade Itaalia sõdadest perioodil 1494–1512 ning kolmandas peatükis Firenze ja Pisa konfliktist. Neljandas peatükis tuuakse välja Machiavelli ja Guicciardini arvamus sõdades osalenud valitsejatest ning Firenze ja Pisa konfliktist. Peatükk on jagatud neljaks alapeatükiks: suhtumine Prantsusmaa kuningatesse ja sõduritesse, suhtumine Hispaania kuningapaari ja sõduritesse, suhtumine keisrisse ja Saksamaasse ning arvamus Firenze ja Pisa konfliktist.

⁹ Quentin Skinner, Machiavelli, tlk Liisi Erepuu ja Toivo Tomson. Tallinn, Vagabund, 2001.

¹⁰ Felix Gilbert, Machiavelli and Guicciardini: Politics and History in Sixteenth-Century Florence. London ja New York, W. W. Norton & Company, 1984.

¹¹ David Wootton, Introduction. – David Wootton (toim.), Selected Political Writings. Indianapolis, Hackett Publishing Company, Inc, 1994.

¹² Roberto Ridolfi, The Life of Niccolò Machiavelli, tlk Cecil Grayson. London, Routledge and Kegan Paul, 1963.

¹³ Carlo Celli, Introduction: The Limits of Self-Interest. – Carlo Celli (toim.), The Defeat of a Renaissance Intellectual: Selected Writings of Francesco Guicciardini. University Park, The Pennsylvania State University Press, 2019.

¹⁴ Michael Mallett ja Christine Shaw, The Italian Wars, 1494–1559. Harlow, Pearson, 2012.

¹⁵ Idan Sherer, Warriors for a Living: The Experience of the Spanish Infantry During the Italian Wars, 1494–1559. Leiden, Koninklijke Brill NV, 2017.

¹⁶ Guido Alfani, Calamities and the Economy in Renaissance Italy: The Grand Tour of the Horsemen of the Apocalypse, tlk Christine Calvert. Houndmills ja New York, Palgrave Macmillan, 2013.

¹⁷ Frederic J. Baumgartner, Louis XII. New York, St. Martin's Press, 1996.

1. peatükk

NICCOLÒ MACHIAVELLI JA FRANCESCO GUICCIARDINI

Niccolò Machiavelli ja Francesco Guicciardini olid Firenzest pärit ajaloolased ja poliitikategelased, kes elasid 15. ja 16. sajandi vahetusel. Nad olid Itaalia sõdade kaasaegsed, kelle teoste põhjal saame sõdadest väga hea ülevaate. Nad töötasid Firenzes erinevates riigiametites nii vabariikliku korra kui ka Medicite ajal ja ka mujal Itaalias. Nende kirjutatud teosed panid aluse riikide valitsemiskorralduste analüüsimisele.¹⁸ Nad olid ka omavahel tuttavad ja pidasid 1521. aastast kuni Machiavelli surmani 1527. aastal aktiivset kirjavahetust.¹⁹

Niccolò Machiavelli sündis Firenzes 1469. aastal juristi perekonda. Ta sai noorena üsna hea hariduse, õppides ladina keelt ja teisi humanitaaraineid.²⁰ On teada, et Machiavelli õppis Firenze ülikoolis.²¹ Keskklassi kuuluval²² Machiavellil ei olnud algselt ligipääsu Firenze kõrgematele ametikohtadele.²³ Olukord muutus Itaalia sõdade algusega 1494. aastal, kui Medicid Firenzest välja aeti ja taastati vabariiklik valitsemiskord. Machiavelli kandideeris mõni aeg pärast seda Firenze Vabariigi teise kantselei sekretäriks (*segretario della seconda cancelleria della Repubblica Fiorentina*), kuid ei saanud seda kohta. Sellel ajal oli võimu Firenzes enda kätte haaranud dominikaani preester Girolamo Savonarola ja Machiavelli soovitud ametikoha sai endale tema toetatud kandidaat.²⁴

1498. aastal kõrvaldati Savonarola võimult ning sellega seoses vahetus suur osa Firenze vabariigi kõrgematest ametnikest. Machiavelli kandideeris uuesti teise kantselei sekretäriks ja teda saatis seekord edu. Samal aastal asus Machiavelli ka Kümne nõukogu (*Cancelleria dei Dieci di libertà e pace*) sekretäri kohale. Kantselei ülesannete hulka kuulusid sõjaväe korraldamine, varude soetamine ja logistika. Machiavelli jaoks oli väga oluline Firenze alalise sõjaväe moodustamine, kuna ta ei pidanud palgasõjaväge piisavalt usaldusväärseks. Tema poolt 1505.–1506. aastal loodud maakaitsevägi koosnes Firenze vabariigi elanikest.²⁵

¹⁸ John A. Marino, Introduction: on the Grand Tour. – John A. Marino (toim.), Early Modern Italy. New York, Oxford University Press, 2002, lk 6.

¹⁹ James B. Atkinson ja David Sices (toim.), Machiavelli and His Friends: Their Personal Correspondence. DeKalb, Northern Illinois University Press, 1996.

²⁰ Peter Constantine, Machiavelli. – Peter Constantine (toim.), The Essential Writings of Machiavelli. New York, Modern Library, 2007, lk 2.

²¹ Skinner, Machiavelli, lk 259–260.

²² Ridolfi, The Life of Niccolò Machiavelli, lk 2.

²³ Wootton, Introduction, lk xiii.

²⁴ Claudia Baldoli, A History of Italy. Houndmills ja New York, Palgrave Macmillan, 2009, lk 104.

²⁵ Wootton, Introduction, lk xiii–xiv.

Sõjaküsimused olid Machiavelli jaoks üldiselt väga olulised: Felix Gilberti meelest sai Machiavelli poliitiliseks mõtlejaks eelkõige seetõttu, et ta oli sõjalistes küsimustes tugev.²⁶

Firenze riigi teenistuses olles käis Machiavelli oma riiki tihti diplomaadina esindamas, käies nii teistes Itaalia riikides, Prantsusmaal kui ka keisri õukonnas.²⁷ Nende külastuste põhjal kirjutas ta mitu lühikest teost, kus ta analüüsib teiste rahvaste käitumist ja riikide valitsemist, näiteks „Prantslaste olemusest“ (*De natura Gallorum*), „Pilt Prantsusmaa asjadest“ (*Ritratto delle cose di Francia*) ja „Pilt Saksa-Rooma keisririigi asjadest“ (*Ritratto delle cose della Magna*). Prantsusmaal käies nägi ta eeliseid, mida ühtne ja tugeva võimuga monarhi poolt valitsetud riik omab poliitiliselt killustunud Itaalia ees.²⁸

1512. aastal said Medicid taas Firenzes võimule ja Machiavelli taandus poliitilisest elust. Teda kahtlustati Medicite vastases vandenõus, mistõttu ta vangistati ja teda piinati. 1513. aastal valiti Giovanni de' Medici (Leo X) paavstiks ja pärast seda Machiavelli vabastati. Et ta ei tohtinud Firenze lähikonnast lahkuda, asus ta elama oma Firenze lähedal asuvasse maamajja.²⁹ Seal elades kirjutas ta oma suurteosed „Valitseja“ (*Il Principe*) ja „Arutlusi Titus Liviuse esimesest dekaadist“ (*Discorsi sopra la prima deca di Tito Livio*).

Mõne aja pärast tõusis Machiavelli Medicite juures paremasse kirja. Firenze valitseja Giulio de' Medici (hilisem paavst Clemens VII) saatis ta 1520. aastal Luccasse diplomaatilisele lähetusele ja pakkus talle pärast seda Firenze ülikooli juures linna ametliku historiograafi kohta. Sellel ametikohal töötades kirjutas Machiavelli „Firenze ajaloo“ (*Istorie fiorentine*). 1527. aastal aeti Medicid taas Firenzest välja ja kuna nad olid olnud Machiavelli patroonid, langes ta taas ebasoosingusse. Ta suri 21. juunil 1527. aastal tervislikel põhjustel.³⁰

Machiavelli teosed on tugevalt mõjutatud tema enda kogemustest poliitikas ja ka 15. sajandi alguse Firenze humanistide teostest.³¹ Ta kirjutab oma töedes nii Itaalia ajaloost kui ka selle kaasaegsetest probleemidest, sealhulgas Itaalia sõdadest. Machiavelli kasutas kirjutamisel teaduslikku meetodit, tuletades faktide kogumist riikide ja ühiskonna toimimise seaduspärasusi. Tänu sellele oli ta väga uuenduslik mõtleja ja avaldas mõju nii Jean Bodinile, Baconile kui ka Jean-Jacques Rousseaulle. Tema meelest pidi hästi toimival riigil olema kaks

²⁶ Felix Gilbert, Machiavelli: sõjakunsti renessanss, tlk Peeter Villmann. – Peter Paret (toim.), Nüüdisaegse strateegia kujundajad, 1. kd. Tallinn, Eesti Entsüklopeediakirjastus, 2009, lk 3.

²⁷ Wootton, Introduction, lk xiv.

²⁸ Giuliano Procacci, Itaallaste ajalugu: Esimene osa, tlk Heete Sahkai. Tallinn, TLÜ kirjastus, 2016, lk 142.

²⁹ Wootton, Introduction, lk xi–xii.

³⁰ Constantine, Machiavelli, lk 2–3.

³¹ Skinner, Uusaegse poliitilise mõtte alused, lk 229.

tunnust: jõud ehk võime oma piire kaitsta ja laiendada ning sisemine sidusus ehk toimiv suhe rahva ja võimuorganite vahel.³² Valitsemisega seotud piasjadest oli olulisem valitsejate, rahva ja seaduste üldisem suhe.³³ Nende põhimõtete ning ajaloost pärinevate näidete põhjal püüdis ta kujutada ideaalset uue aja riiki, mis eeldanuks tema meelest revolutsioonilisi uuendusi. Näiteks kirjutab ta „Valitseja“ viimases peatükis:

... maa endisaegsed korraldused pole olnud head ning siin pole leidunud kedagi, kes oleks osanud leida uusi; ja miski ei too värskelt esile kerkivale inimesele nii suurt au ja lugupidamist kui tema poolt leitud uued seadused ja korraldused.³⁴

Machiavelli „Valitseja“, mille ta pühendas Lorenzo de' Medicile, muutis suurel määral valitsejate nõustamisraamatute žanri. Selle teosega lootis ta Medicitele muljet avaldada ja naasta Firenze poliitilisse ellu.³⁵ Quentin Skinner kirjutab, et kui „Valitsejas“ keskendub Machiavelli julgeolekule ja rõhutab, et valitseja jaoks on kõige olulisem oma võimupositsiooni säilitamine, siis „Arutlustes“ on aga olulisim vabadus, mille säilitamine on julgeolekust ja moraalist tähtsam.³⁶ „Valitsejas“ keskenduvad Machiavelli soovitusel üksikvalitsejale, aga „Arutlustes“ annab ta nõu kodanikele tervikuna.³⁷ Üldiselt oli Machiavelli pigem vabariiklane.³⁸

Francesco Guicciardini sünnipärane positsioon Firenzes oli veidi kõrgem kui Machiavelli oma. Ta plaanis noorena vaimulikuks hakata, kuid kuna tema isa olid mõjutanud Savonarola jutlused korrumppeerunud kirikust, loobus ta oma isa mõjutusel sellest plaanist. Selle asemel hakkas ta juristik, saades hariduse Firenze, Ferrara ja Padova ülikoolides. Sarnaselt Machiavellile omandas ta hea humanistliku hariduse ja ladina keele oskuse. Ta avas 1505. aastal Firenzes oma praksise ja abiellus Maria Salviatiga. Salviatide perekonnal olid tugevad sidemed Medicitega ja Guicciardini äi Alamanno Salviati aitas tema karjääri palju. Sarnaselt Machiavellile tegutses Guicciardini Firenze saadikuna. 1512. aastal asus ta saadikuna Kastilia ja Aragóni kuninga Fernando II õukonda, kus viibimine andis talle väga palju poliitilist kogemust.³⁹

³² Procacci, Itaallaste ajalugu, lk 143.

³³ Skinner, Uusaegse poliitilise mõtte alused, lk 87.

³⁴ Machiavelli, Valitseja, lk 93.

³⁵ Skinner, Uusaegse poliitilise mõtte alused, lk 183–184.

³⁶ Skinner, Uusaegse poliitilise mõtte alused, lk 235.

³⁷ Skinner, Uusaegse poliitilise mõtte alused, lk 270.

³⁸ Skinner, Uusaegse poliitilise mõtte alused, lk 231.

³⁹ Celli, Introduction, lk 8–9.

Samal ajal, kui Guicciardini asus Fernando õukonnas, aitas Fernando Medicitel 1512. aastal taas Firenze võimule tulla. Firenze arvati, et Guicciardini oli selle vandenõu osaline, kuna ta viibis Hispaania kuninga õukonnas. Tõenäoliselt oli ta vandenõust teadlik, kuna ta koostas sealoldud aja jooksul väga põhjaliku „Hispaania aruande“ (*Relazione di Spagna*), mis näitab, et ta oli õukonnas toimuvaga hästi kursis.⁴⁰

Itaaliasse naastes töötas Guicciardini väga pikalt Medicite alluvuses. Ta nõustas Lorenzo di Piero de' Medicit ning Giuliano di Lorenzo de' Medicit, kes olid Firenze valitsejad pärast Medicite 1512. aasta tagasitulekut.⁴¹ Ühtlasi nõustas ta Giovanni di Lorenzo de' Medicit ehk paavst Leo X-t, kes määras ta Romagna kuberneriks (*governatore di Romagna*)⁴² ja Paavstiriigi sõjaväe kindralkomissariiks (*Commissario generale dell'esercito dello Stato Pontificio*).⁴³ Ta nõustas ka järgmist Medicist paavsti Giulio di Giuliano de' Medicit (Clemens VII), kes määras Guicciardini paavstliku Romagna eesistujaks (*Presidente della Romagna Pontificia*).⁴⁴

Pärast seda, kui Karl V väed 1527. aastal Roomat rüüstasid, põgenes Guicciardini Firenze lähedale oma villasse, samal ajal kui piirkonnas möllas katk.⁴⁵ Samal aastal aeti Medicid taas Firenzest välja, mille järel Guicciardini vahendas infot Firenze vabariigi ja Clemens VII vahel Roomas. 1529.–1530. aastal piirasid keisri väed Firenzet ning aitasid seal Medicid tagasi võimule.⁴⁶ 1532. aastal muudeti Firenze hertsogiriigiks ning Guicciardini aitas kaasa Alessandro de' Medici troonile asumisele. Firenze järgmine valitseja Cosimo I de' Medici vabastas Guicciardini Medicite teenistusest.⁴⁷

Pärast poliitilisest elust taandumist kirjutas Guicciardini aastatel 1538–1540 oma suurteose „Itaalia ajalugu“ (*Storia d'Italia*), mis hõlmab ajavahemikku Lorenzo de' Medici surmast 1492. aastal kuni paavst Clemens VII surmani 1534. aastal. Guicciardini oli ise paljude sündmustega seotud, mida ta raamatus kirjeldab.⁴⁸ Lorenzo de' Medici surm, millega ta oma teost alustab, oli tema meelest väga olulise tähtsusega sündmus Itaalia sõdade puhkemisel. Lorenzo mõistis, et Itaalia riikide huve on vaja tasakaalustada, ja hoolitses selle eest, et nende vahel valitseks

⁴⁰ Celli, Introduction, lk 11.

⁴¹ Celli, Introduction, lk 6–7.

⁴² Celli, Introduction, lk 7.

⁴³ Celli, Introduction, lk 13.

⁴⁴ Celli, Introduction, lk 14.

⁴⁵ Celli, Introduction, lk 15.

⁴⁶ Celli, Introduction, lk 21.

⁴⁷ Celli, Introduction, lk 7.

⁴⁸ Celli, Introduction, lk 7.

rahu.⁴⁹ Tema surses ei jäänud enam kedagi, kes seda ülesannet täitnud oleks, ja Guicciardini meelest oli see oluline pöördepunkt enne Itaalia sõdade algust.⁵⁰ Teos avaldati 1561. aastal, kuid mõned selle osad olid tsenseeritud.⁵¹ Felix Gilberti järgi oli see teos märgilise tähtsusega kriitilise ajalookirjutuse suunas liikumisel, kuna selle kirjutamisel töötas Guicciardini läbi ja analüüsis palju dokumentaalseid ja jutustavaid allikaid.⁵²

Sarnaselt Machiavellile oli Guicciardini vabariiklike vaadetega, kuid selles osas veidi ettevaatlikum.⁵³ Talle oleks kõige meelepärasem olnud vabariiklik kord, kus võim oleks aristokraatia käes, sest aristokraadid sobivat valitsemiseks kõige paremini.⁵⁴ Oma poliitilistes töödes jagab ta tihti Machiavelli pessimistlikku tooni.⁵⁵ Poliitilises tegevuses lähtus Guicciardini eeldusest, et inimesed käituvad alati omakasupüüdlikult, ning püüdis selle alusel inimeste järgmisi käike ette näha. Iga kord see eeldus ei toiminud, kuna see ei võimaldanud tal arvesse võtta inimeste käitumise ettenägematuid aspekte, mistõttu ei langetanud ta selle põhjal alati õigeid otsuseid.⁵⁶ Siiski arvas ta, et parim tegutsemisviis on asjad ratsionaalselt läbi mõelda, ja selles osas imetles ta eriti Lorenzo de' Medicit.⁵⁷ Itaalia üldise olukorra kohta arvas ta, et tegu on kultuuriliselt ja majanduslikult väga arenenud maaga.⁵⁸ Samas teadvustas ta, et sõda on Itaaliat muutnud ja tagasimineku sõjaeelse olukorra juurde pole enam võimalik.⁵⁹

⁴⁹ Francesco Guicciardini, *The History of Italy: From the Year 1490 to 1532*, 1. köide, 2. tr, tlk Austin Parke Goddard. London, John Towers, 1755, lk 5.

⁵⁰ Mallett ja Shaw, *The Italian Wars, 1494–1559*, lk 11.

⁵¹ Baldoli, *A History of Italy*, lk 104.

⁵² Felix Gilbert, *Introduction to the Torchbook Edition*. – Felix Gilbert (toim.), *History of Florence and of the Affairs of Italy*. New York, Harper Torchbooks, 1960, lk xiv.

⁵³ Skinner, *Uusaegse poliitilise mõtte alused*, lk 232.

⁵⁴ Gilbert, *Machiavelli and Guicciardini*, lk 278.

⁵⁵ Skinner, *Uusaegse poliitilise mõtte alused*, lk 272.

⁵⁶ Celli, *Introduction*, lk 23.

⁵⁷ Gilbert, *Machiavelli and Guicciardini*, lk 280.

⁵⁸ Baldoli, *A History of Italy*, lk 101.

⁵⁹ Procacci, *Itaallaste ajalugu*, lk 149.

2. peatükk

ITAALIA SÕJAD

15. ja 16. sajandi vahetusel hakkas Itaalia roll Euroopas keskajaga võrreldes mõnevõrra muutuma. Itaalia ei olnud enam nii tähtis keskus, kuna aina enam hakkasid esile tõusma Lääne-Euroopa ja uued rahvusriigid, nagu Prantsusmaa ja Inglismaa.⁶⁰ Samas oli Itaalia Euroopa kaubanduses siiski tähtsal kohal. 15. ja 16. sajandi vahetusel oli renessansi kõrgaeg Itaalias ning loodi väga kuulsaid kunstiteoseid. Itaalia eliit rahastas kunstikke ja arhitekte, kes ehitasid uhkeid paleesid ja monumente ning maalisid freskosid ja maale.⁶¹ Renessansi keskuseks oli Firenze, aga olulisel kohal olid ka Rooma ja Veneetsia.

Itaalia oli sellel ajal jagatud paljudeks riikideks. Suurimad nendest olid Napoli kuningriik, Milano hertsogiriik, Veneetsia vabariik, Firenze vabariik ja Paavstiriik. Need riigid mängisid Itaalia poliitikas kõige olulisemat rolli ja olid kõige võimsamad. Peale nende oli veel palju väiksemaid riike, nagu Siena, Lucca ja Genova vabariigid. Need riigid moodustasid suuremate riikidega tihti liite ja tegid nendega koostööd, et neil oleks võimalik Itaalia poliitikas rohkem kaasa rääkida. Kuigi Itaalia oli poliitiliselt killustunud, oli nende riikide vahel siiski olemas teatav ühtsus. Nad tundsid üksteise vahel suuremat sidet kui teiste riikidega, mis asusid väljaspool Itaaliat ja mida peeti ikkagi välisriikideks.⁶² Itaalia riikides oli sarnane kultuur ja keel, roomakatoliku usk ning Rooma õigusele toetuvad seadused.⁶³

15. sajandi teine pool kuni 1494. aastani, kui Prantsusmaa kuningas Charles VIII tungis oma sõjaväega Itaaliasse ja alustas Itaalia sõdu, oli Itaalias suhteliselt rahulik ajajärk. 1454. aastal olid Itaalia riigid sõlminud omavahel Lodi rahulepingu, mis lõpetas Veneetsia ja Milano sõdimise ülemvõimu pärast Põhja-Itaalias. Rahulepingu järel loodi Itaalia suuremaid riike hõlmav Itaalia Liiga, mis pidi tasakaalustama riikide huve ja hoidma rahu.⁶⁴ Välisriigid ei sekkunud samuti 15. sajandi teisel poolel väga Itaalia asjadesse.⁶⁵ Üldiselt oli tegemist rahumeelse ajaga, mis suurendas veelgi Itaalia jõukate inimeste rikkust ja võimu. See

⁶⁰ Procacci, Itaallaste ajalugu, lk 116–117.

⁶¹ Procacci, Itaallaste ajalugu, lk 118–119.

⁶² Mallett ja Shaw, The Italian Wars, 1494–1559, lk 2.

⁶³ Ciro Paoletti, A Military History of Italy. Westport ja London, Praeger Security International, 2008, lk 3.

⁶⁴ Baldoli, A History of Italy, lk 95.

⁶⁵ Mallett ja Shaw, The Italian Wars, 1494–1559, lk 3.

peegeldus ka valitsemises: näiteks viidi Firenze sisepoliitikas läbi muudatusi, mis andsid riigi *de facto* valitsejatele Medicitele riigi üle veel suurema kontrolli kui enne.⁶⁶

Itaalia riikide sõjaväed põhinesid enamasti lepingutel kondotjeeridega (*condottieri*), kes olid palgasõdurite väeosade juhid. Seega ei olnud kondotjeerid alati ühe kindla riigi sõjaväes, vaid erinevad riigid palkasid neid vastavalt vajadusele. Alalise sõjaväe ülalpidamist peeti liiga kalliks ja see oli olemas vaid vähestel riikidel.⁶⁷ Kondotjeerid palkasid endale ise sõdurid ja organiseerisid nendest väeüksused. Ka väiksemate Itaalia riikide valitsejad võisid olla kondotjeerid, kuigi nad ei pruukinud ise sõdureid juhtida.⁶⁸ Kõige võimsam sõjavägi Itaalias oli Veneetsial, kes sõlmis oma kondotjeeridega pikaajalised lepingud. Palju kondotjeere oli ka Paavstiriigis. Milano sõltus paljuski šveitsi ja saksa palgasõduritest ning Napoli kuningriigil oli olemas alaline sõjavägi, kuhu palgati sõdureid riigi enda elanike seast.⁶⁹

Kuigi enne 1494. aastat valitses Itaalias suhteline stabiilsus, konkureerisid suuremad riigid siiski võimu pärast Itaalias. Mitmel Euroopa aristokraatlikul suguvõsal oli õigus pretendeerida Itaalia riikide valitsemisele. Napoli kuningriiki taotlesid nii prantslased Anjou dünastia kaudu kui ka hispaanlased Aragóni valitsejate kaudu. Anjou dünastia oli Napolit valitsenud 1265.–1435. aastal. Pärast seda vallutas riigi Aragóni kuningas Alfonso V, kes andis selle valitsemiseks oma vallaspojale Ferdinandole. Nüüd pretendeerisid Napoli kuningriigile nii prantslased kui ka hispaanlased. Milano hertsogiriigile oli õigus Orléans'i suguvõsa liikmetel, kuna nad väitsid end olevat Milano eelmise valitsejasuguvõsa Viscontide õiguspärased järglased. Põhja-Itaalia oli ühtlasi nominaalselt keisririigi koosseisus, nii et keisril oli õigus sealseid valitsejaid ametisse seada.⁷⁰

1494. aastal suri Napoli kuningas Ferdinando I ja uueks valitsejaks sai tema poeg Alfonso II. Milano valitseja Ludovico Sforza kontakteerus Prantsusmaa kuninga Charles VIII-ga, kuna ta kartis endavastase liidu moodustamist teiste Itaalia võimude (eriti Napoli kuningriigi) poolt, ning veenis teda Itaaliasse tulema, et Napoli enda kontrollile allutada.⁷¹ Ilmselt kahtles ta tegelikult, kas Charlesil see õnnestub.⁷² Charles tungis 1494. aasta oktoobris suure armeega Itaaliasse ja ei kohanud oma teel lõuna poole erilist vastupanu. See sissetung vallandas palju

⁶⁶ Procacci, Itaallaste ajalugu, lk 120.

⁶⁷ Paoletti, A Military History of Italy, lk 5.

⁶⁸ Mallett ja Shaw, The Italian Wars, 1494–1559, lk 4–5.

⁶⁹ Mallett ja Shaw, The Italian Wars, 1494–1559, lk 4.

⁷⁰ Mallett ja Shaw, The Italian Wars, 1494–1559, lk 1–2.

⁷¹ Paoletti, A Military History of Italy, lk 8.

⁷² Alfani, Calamities and the Economy in Renaissance Italy, lk 14.

pingeid Itaalias endas, näiteks asus Veneetsia endale allutama Apuulia sadamaid, Ludovico Sforza kõrvaldas hertsogitiitli konkurentsist oma vennapoja Gian Galeazzo ja Pisa mässas Firenze ülemvõimu vastu.⁷³ Charlesi tulekut Itaaliasse peetakse Itaalia sõdade alguseks, mis kestsid kuni 1559. aastani, kui sõlmiti Cateau-Cambrésis' rahu.

Charles jõudis raskusteta Toscana piirile, kus ta rüüstas Fivizzano linna. Pärast seda sõlmis Firenze valitseja Piero de' Medici temaga kokkuleppe, mille järgi Charlesile tagati läbipääs Toscanast ja tema käsutusse anti mõned Firenze kontrolli all olevad kindlused. Firenzlastele ei olnud meeltnõuda, et Piero iseseisvalt Charlesiga sellise kokkuleppe sõlmis, ning pärast seda aeti Medicid Firenzest minema ja asutati vabariiklik valitsus. Linnas hakkas pärast seda võimu koguma dominikaani munk Girolamo Savonarola. Ludovico Sforza oli Charlesi edust üllatunud ja tõmbus oma vägedega Lombardiasse.⁷⁴

Charles läbis ilma vastupanuta ka Paavstiriigi ja jõudis Napolisse 1495. aasta talvel. Alfonso II loobus troonist ja tema järel sai kuningaks tema poeg Ferdinando II. Charles suutis aga Napoli üle kontrolli saavutada ja kuulutas end ise kuningaks.⁷⁵ Veneetslastele ei olnud prantslaste edu ja Milano toetus nendele meelepärane ning nad organiseerisid prantslaste vastu Püha Liiga, millega liitusid ka paavst Aleksander VI, Napoli troonist loobunud Alfonso II, Milano hertsog Ludovico Sforza, Hispaania kuningas Fernando II ja keiser Maximilian I. Charles lahkus Napolist, jättes pooled oma väed sinna.⁷⁶ Fernando saatis Napolisse oma väed eesotsas kapten Gonzalo Fernández de Córdoba, kes võtsid Napoli Hispaania kontrolli alla ja vabanesid sinnajäänud prantslastest lõplikult 1498. aastaks.⁷⁷ Charles aga liikus tagasi Prantsusmaa poole ja kohtus Püha Liiga vägedega 8. juulil 1495. aastal Fornovo lahingus Põhja-Itaalias. Mõlemad pooled pidasid lahingut oma võiduks ja prantslastel õnnestus tagasi Prantsusmaale pääseda.⁷⁸ Ta plaanis Itaaliasse järgmisele sõjakäigule minna, kuid suri enne selle teostumist 1498. aastal.⁷⁹ Nagu juba märgitud, sai Machiavellist samal aastal Firenze vabariigi teise kantselei sekretär.

Pärast Charles VIII surma sai Prantsusmaa kuningaks Louis XII. Ka temal oli huvi Napoli kuningriigi vastu, kuid peale selle ka Milano hertsogiriigi vastu, mille õigusjärgseks valitsejaks

⁷³ Procacci, Itaallaste ajalugu, lk 129.

⁷⁴ Alfani, Calamities and the Economy in Renaissance Italy, lk 14–15.

⁷⁵ Alfani, Calamities and the Economy in Renaissance Italy, lk 15.

⁷⁶ Paoletti, A Military History of Italy, lk 8.

⁷⁷ Sherer, Warriors for a Living, lk 4–5.

⁷⁸ Paoletti, A Military History of Italy, lk 9.

⁷⁹ Baumgartner, Louis XII, lk 50–51.

ta end Viscontide järeltulijana pidas. Et vältida poliitilist isolatsiooni, milles Charles end 1495. aastal leidis, sõlmis Louis enne Itaaliasse tulekut Veneetsia ja šveitslastega Milano vastu ning Fernando II-ga Napoli kuninga Federico vastu liidu. Ühtlasi sõlmis ta liidu Aleksander VI ja tema poja Cesare Borgiaga, kes said selle eest Louis' lubaduse lasta neil takistusteta Romagnas paavstivõimu tugevdada.⁸⁰ 1499. aastal tungis Louis Itaaliasse ning sai Milano ja osa Po jõe orust enda kontrolli alla. 1500. aastal õnnestus Ludovico Sforzal küll Milano taas endale allutada, aga prantslased said temast jagu ja saatsid ta Prantsusmaale vangistusse, kus ta ka suri.⁸¹

1500. aastal sõlmis Louis Fernando II-ga Granada kokkuleppe, millega nad jagasid Napoli kuningriigi Prantsusmaa ja Hispaania vahel. Louis pidi saama Napoli kuninga tiitli ning riigi põhjaosa, Fernando aga Apuulia ja Calabria hertsogkonnad. Riigist saadava tulu pidid nad pooleks jagama.⁸² Louis' oli aga raskus Napolist kasumi saamisega ning Louis' ja Fernando rahalised probleemid põhjustasid nende vahel sõja.⁸³ Fernando saatis taas kapten Cordóba Napolisse ning tal õnnestus 1503. aastal Cerignola ja Garigliano lahingutes prantslasi võita. 1504. aastaks oli kontroll Napoli üle täielikult Hispaania käes.⁸⁴

1500. aasta sügisel oli Machiavelli Firenze saadikuna Louis' õukonnas ja saavutas kuningaga üsna lähedase kontakti. Ta naasis Firenzesse novembris.⁸⁵ 1503. aastal, kui suri paavst Aleksander VI ning tema asemele valiti kõigepealt Pius III ja pärast tema surma kuu aeg hiljem Julius II, oli Machiavelli Firenze saadikuna Roomas nende sündmuste tunnistajaks.⁸⁶ Julius II jätkas oma eelkäija agressiivset poliitikat Kesk-Itaalias ja Machiavelli viibis ka tema lähikonnas, kui paavst 1506. aastal Perugias ja Bolognas sõjakäigul oli.⁸⁷

1508. aastal muutus Julius II murelikuks Veneetsia suure mõjuvõimu pärast Itaalias. Ta moodustas koos Hispaania, keisririigi, Prantsusmaa (kes kontrollis endiselt Milanot) ja Ferrara hertsogkonnaga Veneetsia vastu Cambrai liiga ning liiga alistas Veneetsia 1509. aastal Agnadello lahingus.⁸⁸ Sõjas Veneetsia vastu osales ka Machiavelli.⁸⁹ Pärast Veneetsia üle võidu saavutamist jahenesid Juliuse suhted Prantsusmaaga. Louis õhutas Firenzet paavsti vastu

⁸⁰ Procacci, Itaallaste ajalugu, lk 133.

⁸¹ Jeremy Black, *European Warfare, 1494–1660*. London ja New York, Routledge, 2002, lk 72.

⁸² Baumgartner, Louis XII, lk 122–123.

⁸³ Baumgartner, Louis XII, lk 125.

⁸⁴ Sherer, *Warriors for a Living*, lk 5.

⁸⁵ Baumgartner, Louis XII, lk 120–121.

⁸⁶ Skinner, Machiavelli, lk 265–266.

⁸⁷ Baldoli, *A History of Italy*, lk 105.

⁸⁸ Sherer, *Warriors for a Living*, lk 5.

⁸⁹ Procacci, Itaallaste ajalugu, lk 142.

pöörduma ja 1510. aastal oli Machiavelli taas saadikuna Prantsusmaal kuninga õukonnas, et teda veenda Firenzele mitte survet avaldama.⁹⁰

Julius II moodustas 1511. aastal Louis' vastu järjekordse Püha Liiga. Esimene suurem kokkupõrge prantslaste ja liiga vahel toimus 1512. aastal Ravenna lahingus, kus prantslastel õnnestus hispaanlasi ja paavsti vägesid võita. Hispaanlased liikusid seejärel Toscanasse, kus nad samal aastal rüüstasid Prato linna, misjärel Firenze vabariik alistus ja hispaanlased taastasid seal Medicite ülemvõimu. Samal ajal oli Francesco Guicciardini Firenze saadikuna Hispaanias Fernando II õukonnas. Nagu eespool märgitud, vangistati Machiavelli Medicite naastes ja pandi vangi. Samal ajal püüdsid šveitslased taastada Milanos Sforzade võimu. Prantslased said 1513. aastal Novara lahingus nende käest lüüa ja Louis XII väed taandusid Itaaliast.⁹¹

Pärast Louis XII lahkumist Itaaliast oli Itaalia poliitiline kaart Louis-eelse ajaga võrreldes nähtavalt muutunud. Lõuna-Itaalia ja Sitsiilia olid Hispaania valduses, Firenzes valitsesid taas Medicid, paavstiriik oli tugevnenud ning Milano oli šveitslaste kontrolli all.⁹² Kuigi Itaaliat kontrollisid nüüd suures osas välised jõud, jäid kultuur, poliitilised vahekorrad ja institutsioonid põhimõtteliselt samaks. Kohapealne võim oli endiselt sama Itaalia eliidi käes, kes tegeles ka edaspidi kaubanduse ja pangandusega. Napoli kuningriiki ei tulnud väga palju välismaalastest aristokraate ja õukond oli endiselt itaaliapärase, nagu ka enne sõdade algust.⁹³

⁹⁰ Baumgartner, Louis XII, lk 211–212.

⁹¹ Sherer, Warriors for a Living, lk 5–6.

⁹² Procacci, Itaallaste ajalugu, lk 134.

⁹³ Baldoli, A History of Italy, lk 101.

3. peatükk

FIRENZE JA PISA KONFLIKT

Pisa linn oli Firenze valduses alates 1406. aastast ja selle omamine oli Firenze jaoks väga oluline, kuna andis riigile väljapääsu merele.⁹⁴ 1494. aastal, kui Charles VIII oma armeega Itaaliasse tuli, kohtus ta enne Pisasse ja Firenzesse jõudmist Firenze valitseja Piero de' Mediciga. Nad sõlmisid kokkuleppe, mille järgi Firenze andis Pisa ja mõned kindlused Charlesi käsutusse, kuni kuningas viib täide oma Napoli-sõjaretke. Kui Charles Pisasse jõudis, palusid linnaelanikud, et ta vabastaks nad Firenze ülemvõimu alt. Charles ei andnud neile kindlat vastust, aga andis pisalastele lootust, et täidab nende soovi.⁹⁵ Pisalased alustasid seepeale Firenze vastu mässu.⁹⁶ Firenzesse jõudes kinnitas Charles aga firenzelastele, et tagastab Pisa neile pärast Napoli käimist.⁹⁷

Charlesil oli tegelikult kiusatus Pisa oma valdusesse jätta, et see linn saaks olla tugipunktiks Prantsusmaa ja Napoli vahelisel mereteel ning suhtlust vahendada. Tagasiteel Napolist Prantsusmaale kohtus ta Firenze saadikutega, kes meenutasid tema lubadust linn tagastada, kuid Charles käskis neil sellega veel oodata.⁹⁸ Enne, kui Charles Pisa osas midagi ette võttis, andis Pisa tsitadelli prantslasest kuberner Entragues'i krahv Robert de Balzac 1496. aastal kindluse pisalastele ja prantslastel polnud enam linna üle kontrolli. Samal aastal saabus Itaaliasse Saksa-Rooma riigi valitseja Maximilian I, kes lubas Firenze ja Pisa vahelise konflikti ära lahendada. Ta saabus Pisasse, kuid suundus sealt hoopis Livorno alla, et see firenzelaste käest ära vallutada. See aga ei õnnestunud ning ta suundus pärast seda Saksamaale tagasi.⁹⁹

1490ndate lõpus oli Firenze ja Pisa konflikt Itaalia poliitika fookuspunkt. Pisa jätkas Firenze vastu mässamist ja sai mitmelt riigilt selle jaoks abi. Nii Ludovico Sforzal kui ka Veneetsial oli soov Pisa enda valdusesse saada ja mõlemad saatsid Pisasse varusid ja vägesid.¹⁰⁰ Ludovico lootis juba 1494. aastal, kui pisalased oma mässu alustasid, et ta saab selle tulemusel linna enda valdusesse.¹⁰¹ Ühtlasi aitasid Pisat väiksemad naaberriigid Lucca, Siena ja Genova.¹⁰² Pisa

⁹⁴ Lorenzo Tanzini, *Tuscan States: Florence and Siena*. – Andrea Gamberini ja Isabella Lazzarini (toim.), *The Italian Renaissance State*. New York, Cambridge University Press, 2012, lk 95.

⁹⁵ Mallett ja Shaw, *The Italian Wars, 1494–1559*, lk 21.

⁹⁶ Tanzini, *Tuscan States*, lk 103.

⁹⁷ Mallett ja Shaw, *The Italian Wars, 1494–1559*, lk 22.

⁹⁸ Mallett ja Shaw, *The Italian Wars, 1494–1559*, lk 29–30.

⁹⁹ Mallett ja Shaw, *The Italian Wars, 1494–1559*, lk 39–41.

¹⁰⁰ Mallett ja Shaw, *The Italian Wars, 1494–1559*, lk 40–41.

¹⁰¹ Guicciardini, *The History of Italy*, 1. köide, lk 184.

¹⁰² Mallett ja Shaw, *The Italian Wars, 1494–1559*, lk 78.

põhiline eesmärk oli vabaneda Firenze ülemvõimust, kuna Firenze oli pisalasi niivõrd halvasti kohelnud. Linn oli valmis end mõne teise riigi alluvusse andma ja nad pakkusid end Ludovico Sforzale.¹⁰³ Seejärel muutus hoopis Veneetsia nende jaoks sümpaatsemaks ja nad tegid ettepaneku selle riigiga liituda.¹⁰⁴ Nad pöördusid ka Cesare Borgia poole pakkumisega end talle allutada.¹⁰⁵ Machiavelli arvas, et hoopis Firenze peaks Borgiaga Pisa vastu liidu sõlmima.¹⁰⁶

Firenze oli mässu alguses sisekonfliktidega hõivatud ja ei saanud kogu oma jõudu Pisa vastu saata. 1498. aastal, kui Firenzes kõrvaldati võimult Girolamo Savonarola, sai riik rohkem Pisale keskenduda. Firenze vägesid juhtis kondotjeer Paolo Vitelli, võitles veneetslastega Pisa lähedal mitmel tandril. Sõda muutus veneetslaste jaoks liiga kulukaks ja nad tõmbasid oma väed tagasi. Vitelli läks oma vägedega Pisat piirama, aga tal ei õnnestunud linna vallutada ning ta arreteeriti ja hukati pärast seda.¹⁰⁷ Pisa tagasisaamine oli firenzlaste jaoks ülioluline, kuna see andis neile väljapääsu merele. Seetõttu tehti kõik, et linn vallutada. Firenzlased proovisid isegi Arno jõe kurssi muuta, et linna kuivendada. Arno-projektiga tegeles Machiavelli koos Leonardo da Vinciga.¹⁰⁸

1498. aastal asus Prantsusmaa troonile Louis XII, kes soovis Pisa Firenzele tagasi anda või jätta selle enda või paavsti eestkoste alla.¹⁰⁹ Ta sõlmis 1499. aastal Firenzega liidu ja lubas oma väed neile appi saata. Louis' mehed jõudsid Pisa alla 1500. aasta juunis. Nad ründasid linna, aga ei suutnud seda vallutada ja lahkusid seejärel Pisa juurest.¹¹⁰ Louis oli rünnaku ebaõnnestumise tõttu väga pahane, kuna tema vägede ebakompetentsus näitas teda halvas valguses, ja otsustas ebaõnnestumises firenzlaste süüdistada. Ta väitis, et nad olid valinud ettevõtmiseks vale väejuhi ja ei olnud ta sõduritele korralikult maksnud. Firenzlased saatsid Louis' juurde delegatsiooni, kuhu kuulus ka Machiavelli, ja mis pidi teda veenma, et Firenze ei vastutanud rünnaku läbikukkumise eest.¹¹¹ Firenzlased kaotasid usu, et prantslased aitavad neil Pisat tagasi saada, aga Pisa proovis prantslastega häid suhteid hoida.¹¹²

¹⁰³ Francesco Guicciardini, *The History of Italy: From the Year 1490 to 1532*, 2. köide, 2. tr, tlk Austin Parke Goddard. London, John Towers, 1755, lk 38.

¹⁰⁴ Guicciardini, *The History of Italy*, 2. köide, lk 41.

¹⁰⁵ Baumgartner, *Louis XII*, lk 126.

¹⁰⁶ Mikael Hörnqvist, *Machiavelli and Empire*. New York, Cambridge University Press, 2004, lk 100.

¹⁰⁷ Mallett ja Shaw, *The Italian Wars, 1494–1559*, lk 41–42.

¹⁰⁸ Wootton, *Introduction*, lk xxxiii.

¹⁰⁹ Mallett ja Shaw, *The Italian Wars, 1494–1559*, lk 44.

¹¹⁰ Mallett ja Shaw, *The Italian Wars, 1494–1559*, lk 56.

¹¹¹ Baumgartner, *Louis XII*, lk 120.

¹¹² Mallett ja Shaw, *The Italian Wars, 1494–1559*, lk 56.

Järgmisel aastal nõudis Louis Firenzelt oma sõduritele Pisa ründamise eest raha, kuid firenzelased ei maksnud talle seda. Ühtlasi nõudis ta Firenzelt sõdureid Napoli vallutamiseks, aga kuna Firenze oli nende kokkuleppe järgi kohustatud talle sõdureid andma alles pärast Pisa tagasisaamist, ei saanud Louis ka neid. Seepeale vihastas ta väga ja teatas Firenze saadikutele, et ta ei ole kohustatud Firenzet enam kaitsma, ning asus hoopis Medicitega läbirääkimisi pidama.¹¹³ Samas ei lubanud ta Cesare Borgial Firenze aladele siseneda ega riigi vastu sõjategevust alustada.¹¹⁴

Firenzelased proovisid pisalasi näljutamiseega alistuma sundida, kuid naaberriigid varustasid pisalasi toiduga. Pisa pöördus abi saamiseks ka Hispaania kuninga Fernando II poole. 1509. aasta märtsis sõlmisid Louis ja Fernando Firenzega lepingu, milles lubasid, et ei toeta Pisat. Seejärel suutsid firenzelased pisalasi niipalju näljutada, et Pisa alistus.¹¹⁵ Firenze esitatud tingimused olid küllaltki leebed.¹¹⁶ Allaandmisaktile kirjutas alla ka Machiavelli ise.¹¹⁷ Pisa oli Firenze rünnakutele väga pikalt vastu pidanud ja „tegema nagu Pisa“ (*fare come Pisa*) muutus väljendiks, mis tähistas head vastupanuvõimet.¹¹⁸

¹¹³ Francesco Guicciardini, *The History of Italy: From the Year 1490 to 1532*, 3. köide, 2. tr, tlk Austin Parke Goddard. London, John Towers, 1755, lk 37–38.

¹¹⁴ Guicciardini, *The History of Italy*, 3. köide, lk 46–47.

¹¹⁵ Mallett ja Shaw, *The Italian Wars, 1494–1559*, lk 78–80.

¹¹⁶ Francesco Guicciardini, *The History of Italy: From the Year 1490 to 1532*, 4. köide, tlk Austin Parke Goddard. London, John Towers, 1753, lk 292.

¹¹⁷ Hörnqvist, *Machiavelli and Empire*, lk 115.

¹¹⁸ Michael Mallett, *Siegecraft in Late Fifteenth-Century Italy*. – Ivy A. Corfis ja Michael Wolfe (toim.), *The Medieval City Under Siege*. Woodbridge, The Boydell Press, 1999, lk 254.

4. peatükk

MACHIAVELLI JA GUICCIARDINI ITAALIA SÕDADEST NING FIRENZE JA PISA KONFLIKTIST

4.1 Machiavelli ja Guicciardini suhtumine Prantsuse kuningatesse ja nende sõduritesse

Machiavelli ja Guicciardini suhtumine prantslastesse oli sarnane. Mõlemad tunnistasid, et Prantsusmaa on võimas ja hea sõjaväega riik. Machiavelli nägi, milliseid eeliseid riigi ühtsus ja tugev kuningavõim Prantsusmaale Itaalia heterogeensuse ees pakkusid.¹¹⁹ Guicciardini meelest oli samuti Prantsusmaa tugev riik ning ta hindas nende eelmist kuningat positiivselt. Louis XI oli tema meelest tark ja kogunud.¹²⁰

Machiavelli ja Guicciardini hindasid kõrgelt ka Prantsusmaa sõjaväge. Machiavelli meelest jäi Itaalia sõjavägi Prantsusmaa omale alla, sest Itaalias kasutati palju palgasõdureid. Nad ei olnud absoluutselt usaldusväärsed, sest raha polnud piisav motivatsioon, et oma palkajat kaitsta. Páris sõjaolukorras võisid nad tihti oma palkaja hüljata – see oli Machiavelli meelest põhjus, miks Charlesil õnnestus nii vähese vaevaga läbi Itaalia marssida.¹²¹ See põhjendus on huvitav, sest teel Napolisse toimus Charlesi väe ja itaallaste vahel tegelikult väga vähe kokkupõrkeid. Samas võib Machiavelli hinnangut põhjendada sellega, et juba Charlesi väe suurus avaldas itaallastele nii suurt mõju, et nad ei pidanud targaks temaga lahingusse astuda. Nad võisid ka ise teadlikud olla oma palgavägede ebausaldusväärsusest sellises olukorras. Machiavelli seisukohta palgavägede osas on oma uurimuses rõhutanud ka Quentin Skinner.¹²² Guicciardini meelest oli prantsuse sõdurid vaprad ja sõjavägi oli hästi korraldatud.¹²³

Prantslased ise neile aga ei meeldinud ning nad olid Machiavelli ja Guicciardini meelest üleolevad, ahned ja ebausaldusväärsed. Machiavelli kirjutab, et nii prantslased kui ka sakslased olid ahned, uhked, raevukad ja ebausaldusväärsed ning Firenze oli seetõttu viimasel ajal palju kannatama pidanud. Ta toob näite prantslaste ebausaldusväärsuse kohta ka ajaloost, kirjeldades, kuidas etruskid sõlmisid prantslastega roomlaste vastu liidu, kuid prantslased vedasid etruske alt. Seega pole neid kunagi usaldada saanud.¹²⁴ Machiavelli kirjutas prantslaste

¹¹⁹ Procacci, Itaallaste ajalugu, lk 142.

¹²⁰ Guicciardini, *The History of Italy*, 1. köide, lk 60.

¹²¹ Machiavelli, *Valitseja*, lk 48–49.

¹²² Skinner, *Uusaegse poliitilise mõtte alused*, lk 244.

¹²³ Guicciardini, *The History of Italy*, 1. köide, lk 149.

¹²⁴ Machiavelli, *Selections from The Discourses*, lk 216–217.

olemuse kohta eraldi teksti „Prantslaste olemusest“, kus antud hinnang on sarnane. Prantslased olid tema meelest kannatamatud, ihned, rahaahned, omakasupüüdlikud, kapriissed, ülbed, annavad valelubadusi, ei hoolinud oma kuvandist ning olid ladina keele ja Rooma hiilguse vaenlased.¹²⁵ Guicciardini meelest käitusid prantslased Itaalias uhkelt, üleolevalt, jultunult ja ebaviisakalt.¹²⁶

Negatiivse hinnangu saab ka Charles VIII, kes oli Machiavelli meelest ahne ja tõi Firenzele palju häda kaela ning Guicciardini meelest ei sobinud üldse valitsema. Machiavelli kirjutab, et Charles võttis firenzelistelt korduvalt raha vastu ja pidi selle eest neile Pisa tagasi andma, kuid ta ei teinud seda kunagi.¹²⁷ Guicciardini arvates oli ta naiivne, harimatu, vägivaldne ja hooletu. Tema meelest oli Charles troonile asudes liiga noor ja naiivne. Teda valdas kuulsusjanu ning ta usaldas inimesi, kelle Ludovico Sforza oli ära ostnud ja kes soovitasid tal Itaaliasse minna.¹²⁸ Kuningas tõi Guicciardini arvates endaga kaasa palju õnnetusi, hävingut, surma ja haigusi ning ta avas tee teistele riikidele, kes hiljem Itaaliat laastasid. Ta oli nõrk, kole, laisk, harimatu ja valitsemiseks väga ebasobilik.¹²⁹ Ühtlasi oli ta vägivaldne,¹³⁰ aeglane ja hooletu.¹³¹ Tema elu juhtisid pigem impulsid kui kaalutletud otsused.¹³² Ta käis ka rahaga väga hooletult ümber.¹³³

Guicciardini arvab sarnaselt Machiavellile, et Charles käitus tema kodulinna Firenzega väga halvasti. Esiteks esitas ta Piero de' Medicile ebamõistlikke tingimusi, nõudes, et Firenze loovutaks talle Sarzana, Sarzanello ja Pietra Santa kindlused ning Pisa ja Livorno.¹³⁴ Ta lubas need Firenzele hiljem tagasi anda, kuid Pisasse jõudes lubas toetada pisalasi Firenze vastu. Guicciardini meelest näitab see, et ta ei mõistnud oma tegude kaalu.¹³⁵ Ta tahtis Firenzet oma sõjaväega hirmutada ja endale allutada¹³⁶ ning pressis firenzelistelt raha välja, lubades pärast raha saamist neile Pisa tagasi anda, kuid ei teinud seda.¹³⁷ Napolis tekitas Charles Guicciardini arvates ka suure segaduse, kuna talle tegelikult ei meeldinud selle riigi asjadega tegeleda ja ta jättis need oma ametnike hooleks, kes sellega piisavalt hästi hakkama ei saanud.¹³⁸ Ta käis

¹²⁵ Machiavelli, *On the Nature of the French*, lk 261–262.

¹²⁶ Guicciardini, *The History of Italy*, 1. köide, lk 291.

¹²⁷ Machiavelli, *Selections from The Discourses*, lk 216.

¹²⁸ Guicciardini, *The History of Italy*, 1. köide, lk 55–56.

¹²⁹ Guicciardini, *The History of Italy*, 1. köide, lk 140–141.

¹³⁰ Guicciardini, *The History of Italy*, 1. köide, lk 158.

¹³¹ Guicciardini, *The History of Italy*, 2. köide, lk 188.

¹³² Guicciardini, *The History of Italy*, 2. köide, lk 194.

¹³³ Guicciardini, *The History of Italy*, 1. köide, lk 133–134.

¹³⁴ Guicciardini, *The History of Italy*, 1. köide, lk 173.

¹³⁵ Guicciardini, *The History of Italy*, 1. köide, lk 182.

¹³⁶ Guicciardini, *The History of Italy*, 1. köide, lk 187.

¹³⁷ Guicciardini, *The History of Italy*, 1. köide, lk 249.

¹³⁸ Guicciardini, *The History of Italy*, 1. köide, lk 290.

Napoli kindlustes leiduvate varudega hooletult ringi ja kohtles riigi elanikke üleolevalt.¹³⁹ Kui Charles 1495. aasta oktoobris Itaaliast lahkus, oli ta Guicciardini meelet pigem võidetud kui võidukas kuningas.¹⁴⁰

Pärast Charles VIII-t sai Prantsusmaa troonile kuningas Louis XII. Tema tegevust ei hinda Machiavelli kõrgelt. Ta tegi Machiavelli meelet Itaalias palju vigu: ta sõlmis liite valede inimeste ja riikidega, kes lõpuks ta Itaaliast välja ajasid, ning ei näinud piisavalt vaeva, et oma uued alad enda riigiga integreerida. Machiavelli arvates oleks Louis pidanud toetuma pigem väiksematele riikidele, ise päriselt Milanosse elama minema ja ka teisi prantslasi sinna ümber asustama. Ühtlasi poleks ta pidanud laskma Cambrai liigal veneetslasi nõrgestada, kuna nende tagaplaanile tõmbumine tähendas seda, et teistel riikidel oli lihtsam Louis Itaalias minema ajada.

Machiavelli kirjutab, et Louis ei suutnud pärast Milano endale allutamist selle elanike usaldust võita. Seetõttu õnnestus Ludovico Sforzal 1500. aastal linn jälle enda kätte saada: Milano elanikud läksid lihtsalt tema poolele üle, kuna polnud Louis'ga rahul.¹⁴¹ Üldiselt tegi Louis Machiavelli meelet Itaalias viis saatuslikku viga. Kui ta oli Milano enda valdusesse saanud, siis selle asemel, et lähedal asuvate väiksemate riikidega (Genova, Firenze, Mantova jne) liit sõlmida, toetas ta paavst Aleksander VI-t ja Cesare Borgiat. Seetõttu ei võitnud ta nende riikide usaldust, kuigi nad oleksid saanud talle kasulikud olla.¹⁴² Tegelikult sõlmis Louis Aleksander VI-ga lepingu juba enne Itaaliasse minemist.

Paavsti aitamine oli viga, kuna Machiavelli meelet ei tohiks uue territooriumi omandamisel aidata selle naabruses asuvate tugevate riikide võimsust suurendada. Kolmas viga oli Hispaania kuninga Napoli kuningriigi kaasvalitsejaks kutsumine, kuna Machiavelli ütleb, et kunagi ei tohiks mõnda tugevat võimu enda asjadesse sekkuma kutsuda. Machiavelli kirjutab, et kui Louis' põhjus paavst Aleksander VI-ga ja Fernando II-ga koostöö tegemiseks oli omavahelise sõja ärahoidmine, siis see ei olnud hea plaan, sest ta võimaldas paavstil ja Fernandol Itaalias alasid juurde saada ja pidi lõpuks halvemas olukorras sõdima. Neljandaks ei läinud Louis Itaaliasse elama, mis oleks lihtsustanud oma uute alade haldamist, ja viiendaks ei saatnud ta oma prantslastest alamaid Itaaliasse elama, mis suurendaks samuti kontrolli tema uute valduste üle. Machiavelli pidas veaks ka seda, et Louis liitus 1508. aastal Veneetsia-vastase Cambrai

¹³⁹ Guicciardini, *The History of Italy*, 1. köide, lk 272–274.

¹⁴⁰ Guicciardini, *The History of Italy*, 1. köide, lk 418.

¹⁴¹ Machiavelli, *Valitseja*, lk 15.

¹⁴² Machiavelli, *Valitseja*, lk 19.

liigaga. Seda sellepärast, et Louis kontrollis koos veneetslastega Lombardiat ja kui Veneetsia nõrgenes, olid teised riigi valmis Lombardiat ründama ja ka prantslased sealt välja ajama.¹⁴³

Guicciardini toob Louis XII kohta rohkem positiivseid aspekte välja kui Machiavelli. Tema meelest oli Louis palju parem valitseja kui Charles VIII, sest ta oli kogenud, kokkuhoidlik ja palju usaldusväärsem.¹⁴⁴ Ta oli valvas ja otsusekindel.¹⁴⁵ Ta langetas tarku otsuseid, lähtudes hetkeolukorrast¹⁴⁶ ja riigi huvidest, mitte enda impulssidest ja tujudest.¹⁴⁷ Guicciardini on Machiavelliga samal arvamusel, et Louis poleks pidanud hispaanlasi Napolisse kutsuma.¹⁴⁸ Sõja ajal hispaanlastega oleks ta pidanud oma vägesid paremini varustama. Guicciardini meelest oli Louis' l isegi sõjas hispaanlastega võimalik neid võita ja Napoli endale saada, kui ta poleks siis, kui sõda läks prantslastele soodsas suunas, muutunud hooletuks ja lõpetanud oma vägedele piisavate varude saatmist.¹⁴⁹

Oma vaenlastega oskas Louis kasutada nii karmimaid kui ka leebemaid võtteid. Kui genovalased 1507. aastal Louis' vastu mässasid ja Louis mässu summutas, andis ta neile leebelt armu, nõudes ainult rahalist kompensatsiooni.¹⁵⁰ Kui 1511. aastal aga tema šveitsi palgasõdurid nõudsid rohkem palka, kasutas Louis Guicciardini meelest liiga karme meetmeid, keelates Milanost varude väljaveo Šveitsi. Guicciardini arvates oleks selles konfliktis võinud halastavam olla.¹⁵¹

4.2 Machiavelli ja Guicciardini suhtumine Hispaania kuningapaari ja sõduritesse

Machiavelli ja Guicciardini arvavad mõlemad, et Hispaania ja selle kuningapaari Fernando II ja Isabel I näol oli tegemist väga tugeva jõuga Euroopas. Nad olid küll Itaaliat rüüstanud, aga valitsejatena olid Machiavelli ja Guicciardini nendest heal arvamusel. Machiavelli keskendub küll rohkem Fernandole kui Isabelile, kuna nende huvid Itaalias puudutasid pigem Fernando valitsetavat Aragóni kuningriiki. Ta kirjutab, et Fernando on Itaaliat rõhunud,¹⁵² aga imetleb teda siiski tema silmapaistvuse tõttu ja arvab, et Fernando võiks olla isegi tema „uue valitseja“

¹⁴³ Machiavelli, Valitseja, lk 19–20.

¹⁴⁴ Guicciardini, The History of Italy, 2. köide, lk 206.

¹⁴⁵ Guicciardini, The History of Italy, 2. köide, lk 325.

¹⁴⁶ Guicciardini, The History of Italy, 2. köide, lk 314.

¹⁴⁷ Guicciardini, The History of Italy, 2. köide, lk 365.

¹⁴⁸ Guicciardini, The History of Italy, 3. köide, lk 52.

¹⁴⁹ Guicciardini, The History of Italy, 3. köide, lk 111.

¹⁵⁰ Guicciardini, The History of Italy, 4. köide, lk 79.

¹⁵¹ Francesco Guicciardini, The History of Italy: From the Year 1490 to 1532, 5. köide, 2. trk, tlk Austin Parke Goddard. London, John Towers, 1756, lk 280.

¹⁵² Machiavelli, Valitseja, lk 51.

näiteks.¹⁵³ Machiavelli imetlust Fernando suhtes tõstab esile ka Quentin Skinner.¹⁵⁴ Nii Machiavelli kui ka Guicciardini toovad Fernando ja Isabeli saavutuste näiteks mauride välja ajamise Granadast 1492. aastal. Guicciardini meelest tegid nad seda pigem omakasust kui soovist moslemite vastu võidelda. Nii Machiavelli kui ka Guicciardini arvavad, et nad on Hispaania valitsemisega väga hästi hakkama saanud ja Machiavelli kiidab nende kontrolli riigi aadlike ja teiste elanike üle. Mõlema meelest olid nende alamad oma valitsejatega väga rahul.

Machiavellile avaldas Fernando tegutsemine Granadas muljet ja ta kirjutab, et Fernando suutis selle sõjakäiguga saavutada kontrolli riigi aadlike üle, kuna sõjaolukord ei lasknud neil omatahtsi tegutseda, ning pani vallutusega aluse oma sõjaväele.¹⁵⁵ Guicciardini mainib peale Fernando rohkem ka kuninganna Isabeli. Tema meelest olid nad samuti tähelepanuväärsed ja väga ettenägelikud valitsejad. Sarnaselt Machiavellile imetleb ta neid selle eest, et nad suutsid maurid Granadast välja ajada.¹⁵⁶ Ta ütleb, et nad ei teinud seda aga kindlasti ainult usulistel põhjustel, vaid pigem omakasupüüdlikel eesmärkidel.¹⁵⁷ Guicciardini kirjutab, et Fernando ja Isabel valitsesid Kastiliat üksmeeles ja ei teinud ühtegi riigi valitsemist puudutavat otsust ilma teisega konsulteerimata. Fernando oli Guicciardini meelest valitsemisasjades rahulik ja ettenägelik.¹⁵⁸ Ta oli hiilgav, õiglane ja oma võitude poolest üle maailma tuntud.¹⁵⁹ Fernando ja Louis XII olid Guicciardini meelest kristliku maailma kõige võimsamad valitsejad.¹⁶⁰ Isabel I kohta kirjutab ta, et kuningannal oli laitmatu maine ja ta oli väga suuremeelne.¹⁶¹

Machiavelli ja Guicciardini arvavad, et Fernando ja Isabel oskasid erinevaid asjaolusid ja olukordi enda huvides hästi ära kasutada. Machiavelli toob selle näiteks religiooni ja Granada vallutamise aegse sõjaolukorra. Machiavelli meelest oskas Fernando religiooni oma võimu huvides ära kasutada¹⁶² ja ta oli heas mõttes kitsi, mis võimaldas tal edukaid sõjaretki korraldada.¹⁶³ Tal oli käsil nii palju ettevõtmisi, et ta tekitas oma alamates imetlust ega andnud neile aega talle vastu astuda.¹⁶⁴ On arvatud, et Machiavelli kirjutas „Valitsejas“ Fernandost nii

¹⁵³ Machiavelli, Valitseja, lk 80.

¹⁵⁴ Skinner, Uusaegse poliitilise mõtte alused, lk 185.

¹⁵⁵ Machiavelli, Valitseja, lk 80.

¹⁵⁶ Guicciardini, The History of Italy, 1. köide, lk 71.

¹⁵⁷ Guicciardini, The History of Italy, 3. köide, lk 53.

¹⁵⁸ Guicciardini, The History of Italy, 3. köide, lk 347–349.

¹⁵⁹ Guicciardini, The History of Italy, 4. köide, lk 41.

¹⁶⁰ Guicciardini, The History of Italy, 4. köide, lk 102.

¹⁶¹ Guicciardini, The History of Italy, 3. köide, lk 344.

¹⁶² Machiavelli, Valitseja, lk 80.

¹⁶³ Machiavelli, Valitseja, lk 61.

¹⁶⁴ Machiavelli, Valitseja, lk 80.

palju, kuna ta lootis, et paavst ja prantslased võtavad talt Napoli tagasi ja annavad selle Medicitele valitseda.¹⁶⁵

Guicciardini toob välja erinevaid kokkuleppeid, mida Fernando ja Isabel sõlmisid või lubasid sõlmida, aga millest nad end välja rääkida suutsid. Nad ei lasknud oma tegelikel kavatsustel välja paista. Guicciardini ütleb, et nad olid salakavalad valitsejad. Nad oskasid oma tegelikke kavatsusi varjates teistega manipuleerida ja olukordi osavalt ära kasutada. Näiteks kirjutab ta, et enne Charles VIII Itaaliasse tungimist sõlmis Prantsuse kuningas Fernando ja Isabeliga kokkuleppe, et nad ei takista tema tegevust Itaalias ja ei abista Napoli valitsejaid.¹⁶⁶ Fernando ja Isabel ei kavatsenud sellest kokkuleppest aga kinni pidada. Nad andsid paavstile ja Napoli kuningale lootust, et aitavad neid, ja panid valmis laevastiku, mis pidi Napoli kuningat abistama. Nad saatsid aga palju vähem mehi, kui nad lubanud olid – Guicciardini kirjutab, et selline käitumine oli neil tavaks. Kui Charles hakkas paavsti ähvardama, andis see Fernandole ja Isabelile vabanduse avalikult teatada, et paavst ja Napoli kuningriik on nende kaitse all. Nad väitsid, et ei olnud kokkulepet Charlesiga rikkunud, kuna lepingus oli lisapunkt, mis lubas neil paavsti (kes oli Napoli lääniisand) vajadusel aidata.¹⁶⁷

Teiseks näiteks toob Guicciardini 1503. aasta, kui Fernando ja Isabel määrasid Maximilian I poja ja oma väimehe Philipp Ilusa Louis XII-ga Napoli osas rahuläbirääkimisi pidama. Tegelikult ei plaaninud nad rahuleppele alla kirjutada ja lükkasid seda kogu aeg edasi. Nii jätsid nad Philippist halva mulje ja Louis'le tundus, et nad ei austanud Philippi väga palju.¹⁶⁸ Veel kirjutab Guicciardini, et Fernando manipuleeris osavalt Pisa olukorraga. Ta lootis, et suudab Pisat ja Firenzet omavahel lepitada ning saab selle eest Firenzega liidu sõlmida ja linnalt raha nõuda. Pisalased ei teinud temaga aga koostööd. Seejärel väitis ta vastavalt vajadusele, et takistab firenzelasi Pisa vallutamisel, sunnib Pisat Firenze alluvusse naasma või et ta on Pisa oma kaitse alla võtnud. Kuigi pisalased palusid Fernandol end oma kaitse alla võtta ja Fernando seda ka korduvalt lubas, ei teinud ta seda tegelikult kunagi.¹⁶⁹ Guicciardini toob välja, et Fernando varjas oma mõtteid ka Cambrai liigaga liitudes. Ta allkirjastas liiga tingimused, kuigi tema meelest sai Louis nendega Itaalias liiga palju võimu juurde.¹⁷⁰

¹⁶⁵ Wootton, Introduction, lk xviii.

¹⁶⁶ Guicciardini, The History of Italy, 1. köide, lk 70–71.

¹⁶⁷ Guicciardini, The History of Italy, 1. köide, lk 284–285.

¹⁶⁸ Guicciardini, The History of Italy, 3. köide, lk 196–199.

¹⁶⁹ Guicciardini, The History of Italy, 4. köide, lk 109–110.

¹⁷⁰ Guicciardini, The History of Italy, 4. köide, lk 201.

Guicciardini järgi hinnati Fernandot negatiivselt, kui ta Louis XII-ga oma sugulase Napoli kuninga Federico vastu liidu sõlmis. Ka siis toodi aga välja vastuvõetavaid selgitusi, miks ta oma kokkuleppeid Federicoga rikkus. Guicciardini kirjutab, et avalik arvamus pani seda talle väga pahaks. Teda peeti ebasiiraks ja sõnamurdjaks, kuna ta oli Federicole lootust andnud, et toetab teda. Ühtlasi pandi pahaks, et ta sõlmis liidu oma sugulase vastu, ja teda peeti ahneks. Tema kaitseks toodi välja, et võibolla tahtis ta selle kokkuleppega hoida ära suurt sõda enda ja Louis' vahel, kuigi hiljem sõdisid nad Napoli pärast niikuinii. Ühtlasi arvati, et kui ta oleks lasknud Louis'il Napoli ainuvalitsejaks saada, oleks see ohustanud tema Sitsiilia valdusi. Isegi Louis'ga kokkulepet sõlmides kavatses Fernando hiljem kogu Napoli valitsejaks saada.¹⁷¹

Guicciardini kirjutab peale Fernando ja Isabeli ka kapten Gonzalo Fernández de Córdoba, kes oli tema meelest samuti väga silmapaistev ning hinnatud ja kogenud sõjamees. Ta oli Guicciardini järgi väga vapper ja kogenud mees ning saavutanud palju olulisi võite. Hispaania sõdurid olid tema üle väga uhked ja nimetasid teda suureks kapteniks.¹⁷² Guicciardini kirjutab, et tal oli Napolis hea kuulsus, kuna ta oli väga suuremeelne.¹⁷³ Ta kirjeldab Córdoba kui majesteetliku olekuga ning tõsise ja graatsilise käitumisega sõnaosavat meest.¹⁷⁴

Hispaania sõjaväe kohta toovad mõlemad autorid välja nii positiivseid kui ka negatiivseid aspekte. Machiavelli kirjutab, et Hispaania jalavägi oli tugev, aga jääb näiteks Prantsuse ratsaväele alla. Seda oli tema meelest näha 1512. aastal Ravenna lahingus. Itaallased võiksid Hispaania jalaväe puudustest õppida.¹⁷⁵ Guicciardini hinnangul ei olnud Hispaania sõdurid väga kogenud, aga nende juhid innustasid neid vapralt võitlema. Ta kirjutab, et need Hispaania sõdurid, kes 1495. aastal Napolisse võitlema läksid, olid kiiruga palgatud, kogenematud ja asjatundmatud. Samas võitlesid nad vapralt, kuna nende juhid olid vaprased, autoriteetsed ja kohusetundlikud.¹⁷⁶

1504. aastal, kui Fernando ja Louis XII olid lõpetanud Napoli pärast sõdimise ja olid rahu sõlminud, käitusid Hispaania sõdurid Guicciardini järgi Napolis väga omavoliliselt ja jultunult. Nimelt ei olnud Fernando ja Isabel neile korralikult palka maksnud ning sõdurid võtsid enda valdusesse Capua ja Castello a Mare ning keeldusid neid tagasi andmast, enne kui neile palka

¹⁷¹ Guicciardini, *The History of Italy*, 3. köide, lk 52–54.

¹⁷² Guicciardini, *The History of Italy*, 1. köide, lk 361.

¹⁷³ Guicciardini, *The History of Italy*, 4. köide, lk 98.

¹⁷⁴ Guicciardini, *The History of Italy*, 4. köide, lk 106.

¹⁷⁵ Machiavelli, *Valitseja*, lk 94.

¹⁷⁶ Guicciardini, *The History of Italy*, 1. köide, lk 362.

makstakse. Guicciardini meelest käitusid nad väga liiderlikult ja selline käitumine levis sõdurite seas üle Itaalia.¹⁷⁷

Machiavelli arvab, et kui hispaanlased 1512. aastal enne Prato rüüstamist Firenzele kokkulepet pakkusid, oleksid firenzelased pidanud sellega nõustuma. Nii oleksid nad võibolla saanud säilitada oma valitsuskorralduse ning pidanud ainult hispaanlastele lunaraha maksma ja loobuma oma liidust Prantsusmaaga. Firenze oli aga selle jaoks liiga uhke ja nii rüüstasid hispaanlased Prato ja aitasid Medicid taas Firenzes võimule.¹⁷⁸

4.3 Machiavelli ja Guicciardini suhtumine keisrisse ja Saksamaasse

Guicciardini ja Machiavelli arvamus Saksa-Rooma riigi keisrist Maximilian I-st oli üsna sarnane. Mõlemad toovad välja, et Maximilian oli oma plaanidega väga salatsev ja talle ei meeldinud neid kellegagi arutada. Samas oli ta väga mõjutatav ja muutis oma otsuseid teiste inimeste arvamuste põhjal. Machiavelli meelest näitas see, et ta pole väga hea valitseja, kuna õige valitseja peaks vastupidiselt käituma. Machiavelli meelest peaks hea valitseja end ümbritsema arukate nõunikega ja asju nendega arutama, aga lõplikud otsused peaks ta üksi vastu võtma. Maximilian oli tema arvates oma käitumise tõttu väga vastuoluline, ettearvamatu ja ebausaldusväärne.¹⁷⁹ Ühtlasi oli ta nii Machiavelli kui ka Guicciardini meelest suur raharaiskaja ja küsis oma liitlastelt seetõttu alati raha. Mõlema autori arvates plaanis Maximilian alati suuremaid asju, kui ta tegelikult ellu viia suutis, ja seetõttu ei olnud ta väga usaldusväärne.

Machiavelli kirjutas Saksamaast ja Maximilianist lühikese ülevaate „Arutlus Saksa-Rooma keisririigi ja keisri asjadest“ (*Discorso sopra le cose della Magna e sopra l'imperatore*). Ta kirjutas selle 1509. aastal Firenze saadikute Gianvittorio Soderini ja Francesco Guicciardini isa Piero Guicciardini jaoks, kes lähetati diplomaatidena keisri juurde. Ta kinnitab selles ülevaates seda, mida ta hiljem „Valitsejas“ kirjutas: keiser oli muutliku tujuga, ei pidanud kellegagi nõu, aga uskus kõiki. Ta lisab, et Maximilian oli väga suur raharaiskaja ja seetõttu oli ta alati rahapuuduses. Ta võttis alati ette suuremaid plaane, kui ta tegelikult täide viia suutis, ning oli iseloomult väga salatsev ja rahutu.¹⁸⁰ Machiavelli meelest oli saadikutel Maximiliani juures väga raske oma ülesannet täita, kuna nad peaksid ette aimama, mida Maximilian tulevikus ette

¹⁷⁷ Guicciardini, *The History of Italy*, 3. köide, lk 324–326.

¹⁷⁸ Machiavelli, *Selections from The Discourses*, lk 186.

¹⁷⁹ Machiavelli, *Valitseja*, lk 85–86.

¹⁸⁰ Machiavelli, *Discourse on the Affairs of Germany and Its Emperor*, lk 272–273.

võtab, aga sellest oli väga raske aru saada. Ülevaate lõpus manitseb Machiavelli Soderinit ja Guicciardini õigeid otsuseid tegema.¹⁸¹

Francesco Guicciardini kinnitab Machiavelli väidet, et Maximilian oli pidevas rahapuuduses, ja kirjutab mitmes kokkuleppes, mis Maximilianile raha sisse tõid. Näiteks abiellus Maximilian 1493. aastal Ludovico Sforza vennatütre Bianca Maria Sforzaga, kuna Ludovico maksis talle selle eest 400 000 tukatit.¹⁸² 1496. aastal sõlmis Maximilian Ludovico ja veneetslastega kokkulepped, mille järgi ta pidi tulema Itaaliasse prantslastega võitlema, ja mille eest Ludovico ja veneetslased raha maksid. Hiljem küsis Maximilian selle eest veel raha juurde.¹⁸³ Ühtlasi tahtis Maximilian Pisa enda valdusesse saada, kuna ta oli kindel, et ta saab selle abil kas Firenzelt või mõnelt muult Pisast huvitatud riigilt raha välja pressida.¹⁸⁴

Maximilian sai raha ka teatud julgeolekukokkulepete eest. Näiteks saatis Ludovico talle pidevalt raha, kuna Maximilian oli talle lubanud, et ei sõlmi prantslastega rahu ilma Ludovico julgeolekut tagamata.¹⁸⁵ Sarnane kokkulepe oli tal ka Napoli kuninga Federicoga. Maximilian oli talle lubanud, et ei sõlmi Louis XII-ga ühtegi kokkulepet ilma Federicot kaasamata, ja sai selle eest Federicolt raha. 1501. aastal sõlmis Maximilian ikkagi Louis'ga ilma Federicot kaasamata kokkuleppe.¹⁸⁶

Guicciardini on Machiavelliga üht meelt ka selles osas, et Maximilianil olid tihti liiga suured plaanid ja et ta oli väga muutliku meelega. Näiteks tuli Maximilian 1496. aastal Toscanasse ja üritas vallutada Livorno linna. See aga ebaõnnestus ja seejärel käskis ta oma sõduritel Pisa lähedale sildu püstitada. Arvati, et ta tegutseb Toscanas edasi, aga tema taandus hoopis Milanosse, pärast mida liikus ta veel natuke Itaalias ringi ja naasis siis Saksamaale. Guicciardini meelest ei saavutanud ta midagi ning jättis endast ja oma riigist väga nõrga mulje.¹⁸⁷ Sarnaselt Machiavellile arvab ta, et Maximilian oli väga kinnine ja ei arutanud oma plaane kellegagi. Ta ei soovinud, et keegi tema käike ette oskaks aimata. Kui ta 1507. aastal oma järgmist Itaalia-retke plaanis, saatis ta itaallaste saadikud enda juurest ära, et nad ei teaks, mis tal plaanis on.¹⁸⁸

¹⁸¹ Machiavelli, Discourse on the Affairs of Germany and Its Emperor, lk 273.

¹⁸² Guicciardini, The History of Italy, 1. köide, lk 74–75.

¹⁸³ Guicciardini, The History of Italy, 2. köide, lk 109–110.

¹⁸⁴ Guicciardini, The History of Italy, 2. köide, lk 114.

¹⁸⁵ Guicciardini, The History of Italy, 2. köide, lk 261.

¹⁸⁶ Guicciardini, The History of Italy, 3. köide, lk 28.

¹⁸⁷ Guicciardini, The History of Italy, 2. köide, lk 137–140.

¹⁸⁸ Guicciardini, The History of Italy, 4. köide, lk 153–154.

Positiivse aspektina toovad nii Machiavelli kui ka Guicciardini välja, et Maximilian oli väga hea sõjamees. Ta oli julge ja vastupidav ning hoidis hästi distsipliini. Tema kuulsus sõjaväelasena oli suur. Machiavelli kirjutab, et Maximilian oli ületamatu väejuht, kuna ta oskas distsipliini hoida ning oli väga vastupidav ja vapper.¹⁸⁹ Guicciardini kirjutab samuti, et Maximilian oli suurepärane sõjaväelane. Maximilian oli sellest ka ise teadlik ning pidas ennast julgeks, tugevaks ja sõjaasjades väga kogenuks. Saksamaa oli tema arvates kõige võimsam ja sõjakam riik.¹⁹⁰ Üldiselt arvati, et Maximilianil oli võimas sõjavägi ja kogunud sõdurid ning et ta ise oli samuti kogunud ja vastupidav. Tal oli selles osas parem maine kui kõigil teistel keisritel 100 aasta jooksul enne teda.¹⁹¹ Ühtlasi pidas ta Guicciardini meelest suurepäraseid kõnesid.¹⁹² Guicciardini pidas üldiselt kõnesid väga oluliseks ja ta kasutas neid oma teoses palju.¹⁹³

Mõlemad autorid kirjutavad sellest, kuidas Maximilian 1509. aastal Padovat piiras, et see veneetslaste käest enda valdusesse saada. Machiavelli kirjutab sellest siis, kui piiramine veel kestis. Ta arvas, et Maximilianil on muljetavaldav sõjavägi, aga et firenzelased ei peaks Maximiliani pärast muretsema ei siis, kui tal õnnestub Padova vallutada, ega ka siis, kui see tal ei õnnestu. Guicciardini meelest oleks Maximilian pidanud piiramist varem alustama, et ta vaenlasel poleks olnud aega nii palju ette valmistada. Kuna Maximilian Padovat ei vallutanud, jäi ta Guicciardini meelest suurde häbisse.

Machiavelli räägib Padova piiramisest oma kirjas Pisa kubernerile ja Francesco Guicciardini äiale Alamanno Salviatile, mille ta kirjutas 1509. aastal. Ta kirjeldab, kuidas keiser oli asunud Padovat piirama ning rüüstas ja tappis linna ümbruses talupoegi. Nähtavasti oli keiser jälle rahamuredes, kuna tema sõdurite ainus palk oli nende röövsaak. Machiavelli imetleb Maximiliani suurtükiväe efektiivsust. Firenze saadikud Padovas edastasid Machiavellile, et keiser kavatses endale Padova vallutamise nime teha ning et tal oli ühtne ja hästi varustatud sõjavägi. Machiavelli kirjutab, et Firenze kardeti keisrit, aga tema ei näe selleks põhjust. Ta arutleb, et kui keiser ei suuda Padovat vallutada, siis läheb ta kas Saksamaale tagasi, taandub Vicenzasse või Veronasse või sõlmib veneetslastega mingisuguse kokkuleppe. See kokkulepe ei ohustaks ilmselt Firenzet. Kui Maximilian vallutab Padova, siis ta kas sõlmib veneetslastega

¹⁸⁹ Machiavelli, Discourse on the Affairs of Germany and Its Emperor, lk 273.

¹⁹⁰ Guicciardini, The History of Italy, 4. köide, lk 91–92.

¹⁹¹ Guicciardini, The History of Italy, 4. köide, lk 120–121.

¹⁹² Guicciardini, The History of Italy, 4. köide, lk 113.

¹⁹³ Gilbert, Machiavelli and Guicciardini, lk 274.

rahu või murrab Cambrai liiga kokkuleppeid, misjuhul kaotab ta oma liitlaste toetuse ja väed. Kummalgi juhul ei kujutanud ta Machiavelli meelest Firenzele mingit ohtu.¹⁹⁴

Guicciardini meelest viivitas Maximilian piiramise alustamisega liiga kaua, nii et padovalastel oli aega ette valmistuda ja varusid koguda. Guicciardini omandab Padova piiramisele väga suure tähtsuse, kirjutades, et ükski piiramine polnud Itaalias nii suurt tähelepanu saanud.¹⁹⁵ Tema hinnangul oli Maximilianil väga aukartustäratav suurtükivägi ja palju laskemoona.¹⁹⁶ Kui Maximilianil Padova vallutamine ei õnnestunud, jäi ta Guicciardini meelest suurde häbisse, aga püüdis oma ebaõnnestumises kõiki teisi süüdistada.¹⁹⁷

Guicciardini meelest ei olnud Maximilianil väga suurt mõjuvõimu. Kui ta 1496. aastal Itaaliasse läks, kutsus ta enda juurde Savoia hertsogi, Montferrat' markii ja Ferrara hertsogi, kelle valdused kuulusid keisririigi koosseisu. Tal oli aga vähe vägesid ja mõjuvõimu, nii et nad keeldusid tulemast.¹⁹⁸ Firenzelased arvasid samuti, et keiser polnud piisavalt võimas ega autoriteetne, et temaga Pisa tagasisaamise osas koostööd teha.¹⁹⁹ Guicciardini meelest ei osanud Maximilian soodsaid olukordi ära kasutada. Näiteks oli Louis XII pärast Napoli kaotamist hispaanlastele nõrgas seisus ja Maximilian oleks saanud sellel ajal Milanot rünnata, aga ta ei teinud seda.²⁰⁰

Mõlemad autorid räägivad natuke ka Saksamaast üldiselt ja selle linnadest. Machiavelli kirjutab, et Saksamaa linnad olid väga iseseisvad ja suutsid ennast väga hästi kaitsta. Sakslased olid tema meelest rikkumata rahvas, hoidsid enda seas võrdsust ja ei lasknud kogukondades kellelgi liiga suurt võimu omandada. Guicciardini kirjutab samuti, et Saksa linnad olid iseseisvad ja keiser ei sekkunud nende asjadesse väga palju.

Machiavelli kirjutab, et Saksamaa linnad ei kartnud keisrit ega teisi võimukandjaid, ning allusid valitsejatele siis, kui see neile sobis.²⁰¹ Ta avaldab Saksamaa linnadele kiitust teoses „Arutlusi Titus Liviuse esimesest dekaadist“. Seal kirjutab ta sellest, kuidas Saksamaal valitsesid erakordsed poliitilised olud, kuna Saksamaa riigid said üksteise kõrval rahus elada, nii et nad omavahel pidevalt ei sõdinud. See on võimalik seetõttu, et Saksamaa oli ära jagatud

¹⁹⁴ Machiavelli, *To Alamanno Salviati*, lk 360–364.

¹⁹⁵ Guicciardini, *The History of Italy*, 4. köide, lk 330–331.

¹⁹⁶ Guicciardini, *The History of Italy*, 4. köide, lk 334.

¹⁹⁷ Guicciardini, *The History of Italy*, 4. köide, lk 345–346.

¹⁹⁸ Guicciardini, *The History of Italy*, 2. köide, lk 111–112.

¹⁹⁹ Guicciardini, *The History of Italy*, 2. köide, lk 127.

²⁰⁰ Guicciardini, *The History of Italy*, 3. köide, lk 314.

²⁰¹ Machiavelli, *Valitseja*, lk 43.

šveitslaste, vabade linnade, keisri ja teiste valitsejate vahel ning keiser sai konfliktide korral osapoolte lepitajana käituda.²⁰²

Võimsamad Saksamaa linnad, mis olid otse keisrile allunud, olid keisrite nõrkust ära kasutanud ja end nende käest vabaks ostnud. Saksa linnad pidid Machiavelli meelest kindlasti sisemist rahu säilitama, kuna nende vaenlased olid neile väga lähedal ja kasutaksid iga nõrkushetke kohe ära.²⁰³ Sakslased olid Machiavelli meelest väga kohusetundlikud ja jumalakartlikud inimesed. Nad olid väga õilsad, kuna neil oli välismaailmaga vähe kontakte ja teiste rahvaste korrupsioon polnud neid ära rikkunud. Nende linnades valitses rahvas ja nad ei talunud, kui keegi nende seast liiga suure võimu omandab, ehk nad olid omavahel võrdsed.²⁰⁴ Guicciardini kirjutab samuti veidi Saksamaa vabadest riigilinnadest. Sarnaselt Machiavellile kirjutab ta, et need linnad tunnistasid mingil määral keisri autoriteeti, aga muidu valitsesid end ise. Nad keskendusid pigem enda kaitsmisele kui oma alade suurendamisele.²⁰⁵

4.4 Machiavelli ja Guicciardini arvamus Firenze ja Pisa konfliktist

Machiavelli oli Firenze ja Pisa konfliktiga lähedalt seotud, kuna ta oli sellel ajal Firenze poliitikas aktiivne. Tema ülesanne oli kindlustada, et Firenze saab Pisa tagasi, kuna ta oli Kümne nõukogu sekretär ja tegeles sõjaliste küsimustega. Tema organiseeritud uus Firenze maakaitsevägi aitas kaasa Pisa vallutamisele²⁰⁶ ja ta oli selle tegelik juht.²⁰⁷ Ta käis Pisa konfliktiga seoses Firenze saadikuna ka Louis XII õukonnas. Kui Pisa 1509. aastal Firenzele alistus, oli Machiavelli üks Firenze esindajatest, kes alistumislepingule alla kirjutas. Guicciardini on selle konflikti osas erapooletum, kuna ta ei olnud sellel ajal veel poliitikas aktiivne. Ta sai Firenze saadikuks siis, kui Firenze oli juba Pisa tagasi saanud. Seega on tema käsitlus sellest temast neutraalsem. Pärast Pisa vallutamist sai Pisa kuberneriks Guicciardini äi Alamanno Salviati.

Machiavelli ja Guicciardini kirjutavad Firenze ja Pisa konfliktist erinevalt. Machiavelli kirjutab ainult Firenze vaatepunktist ja toob välja moodused, kuidas Firenze võiks Pisa tagasi saada. Tema meelest on see Firenze jaoks elulise tähtsusega. Machiavelli meelest oli Firenzel väga raske Pisat kontrollida, kuna Pisa oli pikalt olnud iseseisev vabariik. Ta kirjutab, et valitsejal

²⁰² Machiavelli, Selections from *The Discourses*, lk 180.

²⁰³ Machiavelli, Selections from *The Discourses*, lk 180–181.

²⁰⁴ Machiavelli, Selections from *The Discourses*, lk 151–152.

²⁰⁵ Guicciardini, *The History of Italy*, 4. köide, lk 83–84.

²⁰⁶ Hörnqvist, *Machiavelli and Empire*, lk 115.

²⁰⁷ Gilbert, *Machiavelli*, lk 14.

on väga raske sellist riiki enda kontrolli alla võtta, kuni sellel on ühtne elanikkond.²⁰⁸ Ta kirjutas 1499. aastal Pisa probleemist lühikese teksti pealkirjaga „Arutus Pisast“ (*Discorso sopra Pisa*), kus ta arutleb, kuidas Firenze võiks Pisa tagasi enda kontrolli alla saada. Ta toob välja, et selleks oli kaks võimalust: kas vabatahtlikult või jõuga. Ta ei usu, et Pisa vabatahtlikult Firenzele allub, sest linn oli sõjaliselt väga halvas seisus, aga ei nõustunud Firenzele alistumisega. Ühtlasi ei loovuta mõni teine riik ilmselt Pisat Firenzele. Seega oli ainus võimalus linn jõuga tagasi võtta. Ta rõhutab, et Pisa tagasisaamine oli Firenze jaoks koguni elulise tähtsusega, kui Firenze soovib oma iseseisvust säilitada.²⁰⁹

Guicciardini on pisalaste suhtes kaastundlikum ja arvab isegi, et firenzelased on Pisa anastanud ja linna julmalt kohelnud. Ta avaldab pisalastele mitmel pool kiitust, kirjutades nende töökusest ja vastupidavusest. Pisa oli tema meelest väga ihaldusväärne linn. Samas kiidab ta ka firenzelasi, kui nad pisalaste leebed alistumistingimused andsid. Guicciardini kirjutab, et firenzelased kohtlesid pisalasi julmalt ja üleolevalt ning anastasid nende vabaduse. Ta ütleb, et Charles tõesti lubas pisalastele nende vabaduse taastada, aga ei mõistnud, kui suure tähtsusega see lubadus on.²¹⁰ Guicciardini arvab, et ta oli rahul, et Pisa Firenze vastu mässas²¹¹ ja tahtis Pisat enda valdusesse saada.²¹² Ta eelistas selles konfliktis Pisat²¹³ ja põhjendas oma vastuolulisi lubadusi sellega, et tema Firenzele antud lubadused ei saa olla köitvad, kui ta oli Pisale juba enne teisiti lubanud.²¹⁴ Pisa oli Guicciardini meelest väga hea asukohaga ihaldusväärne linn.²¹⁵

Guicciardini meelest olid pisalased väga töökad ja aitasid ühiselt oma linna kindlustada.²¹⁶ Kui firenzelased neid naljutasid, nägid nad väga palju vaeva, et toitu linna smugeldada.²¹⁷ Pisa elanikud tahtsid juba Firenzele alla anda, kuna nende olukord oli väga halb, aga nende juhid olid Guicciardini meelest väga kangekaelsed ja ei nõustunud sellega.²¹⁸ Viimaks sõlmiti siiski rahuleping ja selle tingimused olid Guicciardini meelest väga leebed. Tema meelest olid firenzelased väga agarad Pisat tagasi saama ja ei tahtnud enam ühtegi päeva oodata, kuigi varsti

²⁰⁸ Machiavelli, Valitseja, lk 25–26.

²⁰⁹ Machiavelli, Discourse on Pisa, lk 257–258.

²¹⁰ Guicciardini, The History of Italy, 1. köide, lk 182.

²¹¹ Guicciardini, The History of Italy, 1. köide, lk 240.

²¹² Guicciardini, The History of Italy, 1. köide, lk 294.

²¹³ Guicciardini, The History of Italy, 1. köide, lk 248.

²¹⁴ Guicciardini, The History of Italy, 1. köide, lk 318.

²¹⁵ Guicciardini, The History of Italy, 1. köide, lk 238–239.

²¹⁶ Guicciardini, The History of Italy, 3. köide, lk 11.

²¹⁷ Guicciardini, The History of Italy, 4. köide, lk 288.

²¹⁸ Guicciardini, The History of Italy, 4. köide, lk 290.

oleks Pisa pidanud niikuinii alla andma. Nad olid tema meelest väga suuremeelsed ja imetlusväärased, kuna pakkusid Pisale nii leebed alistumistingimused, kuigi pisalased olid neile suurt kahju tekitanud ja nende vastu väga pikalt mässanud.²¹⁹

Guicciardini kirjutab, et Pisat tahtsid endale nii kuningas Charles VIII, Ludovico Sforza kui ka veneetslased. Itaalia riigid ei tahtnud, et Firenze Pisa enda valdusesse tagasi saaks, kuna see muudaks Firenze liiga tugevaks ja peale Pisa tagasi saamist oleks Firenze kohustatud nende kokkuleppe järgi Charlesile oma vägesid appi saatma.²²⁰ Guicciardini hinnangul läks pisalaste olukord prantslastele väga südamesse. Sõdurid palusid Charlesi, et ta ei annaks Pisat raha pärast Firenzele tagasi, vaid kasutaks nende palkasid, kui tal raha vaja on.²²¹ Guicciardini kirjutab ka krahv Entragues'ist, kes 1496. aastal Pisa tsitadelli pisalaste valdusesse andis. Guicciardini hinnangul oli ta kas pisalastest võlutud, mõne mõjuka prantslase mõju all või armunud ühte pisalasest naisesse.²²² Ilmselt tegi ta seda kuninga tahte vastaselt, kuna kindlus läks põhimõtteliselt kuninga vastaste käsutusse. Guicciardini meelest oli Charlesil nii vähe autoriteeti oma alamate üle, et nad võisid tema käskudele vastu astuda küll.²²³

Guicciardini kirjutab, et Pisa andis end Veneetsia kaitse alla ja veneetslased väitsid, et nad kaitsevad Pisa vabadust ja hoiavad rahu Itaalias. Tema meelest käitusid veneetslased küll pigem omakasupüüdlikel eesmärkidel.²²⁴ Guicciardini meelest oli Pisa kontrollimine veneetslaste jaoks hea viis terve Itaalia alistamist alustada.²²⁵ Nad tegid kõike, et pisalaste poolehoidu hoida.²²⁶ Guicciardini meelest polnud neil otseselt õigust Pisat endale saada.²²⁷

Machiavelli toetab mitmel pool oma väiteid näidetega Pisaga seotud sündmustest. Näiteks kirjutab ta sellest, kuidas tema kaasajal pole sõjaväed nii oskuslikud, kui oli Rooma sõjavägi, ja toob näiteks firenzlaste 1498. aasta rünnaku Pisale, kui Firenze enda ratsa- ja jalavägi põrkasid kokku ja kaotasid seetõttu lahingu. Ta kirjutab, et Firenze ratsavägi paiknes jalaväe ees ja kui pisalased ratsaväe taganema löid, siis põrkas see jalaväega kokku ja põhjustas kaose,

²¹⁹ Guicciardini, *The History of Italy*, 4. köide, lk 292–293.

²²⁰ Guicciardini, *The History of Italy*, 2. köide, lk 7.

²²¹ Guicciardini, *The History of Italy*, 1. köide, lk 321.

²²² Guicciardini, *The History of Italy*, 2. köide, lk 11.

²²³ Guicciardini, *The History of Italy*, 2. köide, lk 36–37.

²²⁴ Guicciardini, *The History of Italy*, 2. köide, lk 40–41.

²²⁵ Guicciardini, *The History of Italy*, 2. köide, lk 52.

²²⁶ Guicciardini, *The History of Italy*, 2. köide, lk 122.

²²⁷ Guicciardini, *The History of Italy*, 2. köide, lk 183.

mistõttu sõjavägi laiali paiskus. Kui ratsavägi ja jalavägi poleks kokku põrganud, oleksid firenzelased pisalastest jagu saanud.²²⁸

Teiseks kirjutab ta sellest, kuidas vabariigis lähevad inimesed tihti suurte plaanidega mõtlematult kaasa. Selle näiteks toob ta Firenze sõjaväe juhtide katse vallutada Pisat, mis ebaõnnestus ja seetõttu sai neile osaks kaaskodanike põlgus. Ta kirjutab, et 1505. aastal alistasid Firenze sõjaväe juhid Ercole Bentivoglio ja Antonio Giacomini pisalased San Vincenti lahingus ning Bentivoglio ja Giacomini tahtsid pärast seda Pisat rünnata. Paljud kritiseerisid seda, aga kuna enamus rahvast oli selle poolt, siis viidi plaan ellu. Machiavelli kirjutab selle põhjal, et vabariigis lähevad inimesed alati suurte plaanidega kaasa, isegi kui see riigi jaoks halvasti lõppeda võib. Tavaliselt süüdistatakse kaotuse puhul inimest, et kes selle plaaniga välja tuli. Ta kirjutab, et nii juhtus Giacominiga, kes ei suutnud Pisat vallutada ja keda hakati pärast seda põlgama.²²⁹

Mõlemad autorid kirjutavad sellest, kuidas Paolo Vitelli proovis Pisat vallutada. Mõlema meelest oli Vitelli hea sõjaväelane ja oleks Pisa ära vallutades suure kuulsuse saavutanud. Machiavelli oli isiklikult Vitelli juhtumiga seotud, kuna ta pidi tegelema suure osaga juhtumit puudutavast kirjavahetusest. Felix Gilbert arvab, et Vitelli suutmatuse Pisat vallutada ja ka üldine Pisa konflikt mõjutasid Machiavelli arvamust palgasõdurite kasutamisest.²³⁰ Machiavelli meelest oli ta väga arukas ja oli saavutanud hea maine. Ta arvab, et kui Vitellil oleks õnnestunud Pisa vallutada, oleks ta kas mõne teise riigi palgale läinud või oleksid firenzelased pidanud edaspidi talle kuuletuma.²³¹ Guicciardini kirjutab samuti Paolo Vitelli kohta. Paolo Vitelli vallutas Pisat rünnates Stampace bastioni ja Guicciardini meelest oleks ta selle rünnakuga saanud kogu Pisa ära vallutada ja kuulsaks meheks saada, kui ta poleks pärast Stampacet taandunud. Sellest hetkest said Guicciardini meelest alguse tema probleemid.²³² Üldiselt oli ta Guicciardini arvates ettenägelik ja hea sõjaväelane, aga teda tabas karm saatus.²³³ Enamuse firenzelaste meelest andis ta oma parima, et Pisat vallutada.²³⁴

²²⁸ Machiavelli, Selections from *The Discourses*, lk 178.

²²⁹ Machiavelli, Selections from *The Discourses*, lk 148.

²³⁰ Gilbert, Machiavelli, lk 11.

²³¹ Machiavelli, Valitseja, lk 50.

²³² Guicciardini, *The History of Italy*, 2. köide, lk 352–353.

²³³ Guicciardini, *The History of Italy*, 2. köide, lk 357.

²³⁴ Guicciardini, *The History of Italy*, 2. köide, lk 400.

KOKKUVÕTE

Niccolò Machiavelli ja Francesco Guicciardini suhtumine Itaalia sõdades osalenud välismaistesse valitsejatesse ja nende sõduritesse oli üldjoontes sarnane, kuid Firenze ja Pisa konflikti suhtusid nad erinevalt. Nad mõlemad tunnistasid, et Prantsusmaa oli võimas riik, aga prantslastesse suhtusid nad pigem halvasti. Prantsuse kuningatest sai negatiivsema hinnangu Charles VIII, kes oli Machiavelli meelest ahne ning Guicciardini meelest valitsemiseks täiesti sobimatu. Mõlema autori meelest käitus kuningas Firenzega halvasti. Machiavelli laidab ka Louis XII tegevust Itaalias, kirjutades, et kuningas tegi palju vigu ja oleks teistmoodi käitudes edukam olnud. Guicciardini suhtub Louis'sse paremini, kirjutades, et Louis oli parem valitseja kui Charles.

Hispaania kuningapaarist olid Machiavelli ja Guicciardini pigem heal arvamusel, kuigi Guicciardini meelest olid nad omakasupüüdlilikud ja salakavalad. Fernando II ja Isabel I olid nende meelest tugevad valitsejad ja Machiavelli kirjutab, et Fernando võib isegi tema „uue valitseja“ näiteks tuua. Machiavelli meelest on positiivne, et nad oskasid olukordi ja asjaolusid enda kasuks ära kasutada, näiteks religiooni ja Granada vallutamise aegset sõjaolukorda 1492. aastal. Guicciardini teosest jääb neist veidi halvem mulje. Ta kirjutab, et nad ei pidanud sõlmitud kokkulepetest kinni ja varjasid alati oma tegelikke kavatsusi. Guicciardini kirjutab ka kuningapaari heaks töötavast kapten Gonzalo Fernández de Córdoba, kes oli tema meelest väga silmapaistev ja kogenud sõjamees. Hispaania sõjavägi oli autorite meelest tugev. Guicciardini hinnangul olid nad küll kogenematud, aga võitlesid vapralt. Kohati käitusid nad tema meelest jultunult.

Machiavelli ja Guicciardini hinnang Saksa-Rooma keisrile Maximilian I-le oli pigem negatiivne. Nad kirjutavad, et ta oli salatsev, väga mõjutatav ja käis rahaga väga halvasti ümber. Machiavelli meelest tegi see temast halva valitseja. Maximilian võttis autorite meelest liiga suuri plaane ette ja kuna ta neid ellu viia ei suutnud, oli ta ebausaldusväärne. Samas oli ta nende meelest hea sõjamees. Mõlemad autorid kirjutavad sellest, kuidas Maximilian 1509. aastal Padovat piiras. Machiavelli meelest ei kujutanud Maximilian Firenzele ohtu ja Guicciardini arvates jättis see ettevõtmine keisri suurde häbisse, kuna ta ebaõnnestus. Mõlemad autorid räägivad veidi ka Saksamaa linnadest ja annavad neile positiivse hinnangu. Nende meelest on linnad väga iseseisvad ja suudavad end hästi kaitsta. Machiavelli meelest on sakslased väga moraalne ja võrdsust armastav rahvas.

Machiavelli ja Guicciardini kirjeldused Firenze ja Pisa konfliktist läksid lahku. Machiavelli keskendub Firenze vaatepunktile, kuna töötas ise selle nimel, et Firenze Pisa tagasi saaks. Sellel ajal, kui konflikt veel kestis, tõi Machiavelli välja viise, kuidas Firenzel oleks võimalik Pisa tagasi saada. Tema meelest oli ainus võimalus linn jõuga tagasi võtta ja see oli tema arvates Firenze jaoks elulise tähtsusega. Guicciardini tundub kohati pisalaste poolel olevat ja ta kirjutab, et firenzelased on pisalasi julmalt kohelnud ja nende vabaduse anastanud. Pisa oli tema meelest väga ihaldusväärne ja pisalased olid töökad ja vastupidavad. Machiavelli kasutas hiljem oma teostes Pisa konflikti episoodide mitmel pool näidetena. Ta kirjutas mitmest Firenze rünnakust Pisale, iseloomustades nendega tema kaasaja sõjavägede seisuga ja inimeste valmisolekut alati suurte plaanidega kaasa minna. Mõlemad autorid kirjutavad ka Firenze väejuhist Paolo Vitellist, kes oli nende meelest väga hea sõjaväelane, kuid keda tabas kurb saatus.

KASUTATUD ALLIKAD JA KIRJANDUS

Allikaline kirjandus

Guicciardini, F., *The History of Italy: From the Year 1490 to 1532*, 4. köide, tlk A. P. Goddard. London, John Towers, 1753.

Guicciardini, F., *The History of Italy: From the Year 1490 to 1532*, 1. köide, 2. tr, tlk A. P. Goddard. London, John Towers, 1755.

Guicciardini, F., *The History of Italy: From the Year 1490 to 1532*, 2. köide, 2. tr, tlk A. P. Goddard. London, John Towers, 1755.

Guicciardini, F., *The History of Italy: From the Year 1490 to 1532*, 3. köide, 2. tr, tlk A. P. Goddard. London, John Towers, 1755.

Guicciardini, F., *The History of Italy: From the Year 1490 to 1532*, 5. köide, 2. tr, tlk A. P. Goddard. London, John Towers, 1756.

Machiavelli, N., *Selections from The Discourses*. – D. Wootton (toim.), *Selected Political Writings*. Indianapolis, Hackett Publishing Company, Inc, 1994, lk 81–217.

Machiavelli, N., *Discourse on Pisa*. – P. Constantine (toim.), *The Essential Writings of Machiavelli*. New York, Modern Library, 2007, lk 257–258.

Machiavelli, N., *On the Nature of the French*. – P. Constantine (toim.), *The Essential Writings of Machiavelli*. New York, Modern Library, 2007, lk 261–262.

Machiavelli, N., *Discourse on the Affairs of Germany and Its Emperor*. – P. Constantine (toim.), *The Essential Writings of Machiavelli*. New York, Modern Library, 2007, lk 272–273.

Machiavelli, N., *To Alamanno Salviati*. – P. Constantine (toim.), *The Essential Writings of Machiavelli*. New York, Modern Library, 2007, lk 360–364.

Machiavelli, N., *Valitseja*, tlk L. Erepuu. Tallinn, Postimehe Kirjastus, 2023.

Kirjandus

Alfani, G., *Calamities and the Economy in Renaissance Italy: The Grand Tour of the Horsemen of the Apocalypse*, tlk C. Calvert. Houndmills ja New York, Palgrave Macmillan, 2013.

- Atkinson, J. B. ja Sices, D. (toim.), Machiavelli and His Friends: Their Personal Correspondence. DeKalb, Northern Illinois University Press, 1996.
- Baldoli, C., A History of Italy. Houndmills ja New York, Palgrave Macmillan, 2009.
- Baumgartner, F. J., Louis XII. New York, St. Martin's Press, 1996.
- Black, J., European Warfare, 1494–1660. London ja New York, Routledge, 2002.
- Celli, C., Introduction: The Limits of Self-Interest. – C. Celli (toim.), The Defeat of a Renaissance Intellectual: Selected Writings of Francesco Guicciardini. University Park, The Pennsylvania State University Press, 2019, lk 6–25.
- Constantine, P., Machiavelli. – P. Constantine (toim.), The Essential Writings of Machiavelli. New York, Modern Library, 2007, lk 2–3.
- Gilbert, F., Introduction to the Torchbook Edition. – F. Gilbert (toim.), History of Florence and of the Affairs of Italy. New York, Harper Torchbooks, 1960, lk ix–xvii.
- Gilbert, F., Machiavelli and Guicciardini: Politics and History in Sixteenth-Century Florence. London ja New York, W. W. Norton & Company, 1984.
- Gilbert, F., Machiavelli: sõjakunsti renessanss, tlk P. Villmann. – Paret, P. (toim.), Nüüdisaegse strateegia kujundajad, 1. kd. Tallinn, Eesti Entsüklopeediakirjastus, 2009, lk 3–26.
- Hörnqvist, M., Machiavelli and Empire. New York, Cambridge University Press, 2004.
- Mallett, M., Siegecraft in Late Fifteenth-Century Italy. – I. A. Corfis ja M. Wolfe (toim.), The Medieval City Under Siege. Woodbridge, The Boydell Press, 1999, lk 245–255.
- Mallett, M. ja Shaw, C., The Italian Wars, 1494–1559. Harlow, Pearson, 2012.
- Marino, J. A., Introduction: on the Grand Tour. – J. A. Marino (toim.), Early Modern Italy. New York, Oxford University Press, 2002, lk 1–8.
- Paoletti, C., A Military History of Italy. Westport ja London, Praeger Security International, 2008.
- Procacci, G., Itaallaste ajalugu: Esimene osa, tlk H. Sahkai. Tallinn, TLÜ kirjastus, 2016.

Ridolfi, R., *The Life of Niccolò Machiavelli*, tlk C. Grayson. London, Routledge and Kegan Paul, 1963.

Sherer, I., *Warriors for a Living: The Experience of the Spanish Infantry During the Italian Wars, 1494–1559*. Leiden, Koninklijke Brill NV, 2017.

Skinner, Q., *Machiavelli*, tlk L. Erepuu ja T. Tomson. Tallinn, Vagabund, 2001.

Skinner, Q., *Uusaegse poliitilise mõtte alused*, tlk T. Pakk. Tallinn, EKSA, 2020.

Tanzini, L., *Tuscan States: Florence and Siena*. – A. Gamberini ja I. Lazzarini (toim.), *The Italian Renaissance State*. New York, Cambridge University Press, 2012, lk 90–111.

Wootton, D., *Introduction*. – D. Wootton (toim.), *Selected Political Writings*. Indianapolis, Hackett Publishing Company, Inc, 1994, lk xi–xlvi.

SUMMARY

Niccolò Machiavelli and Francesco Guicciardini about the conflict between Florence and Pisa on the background of the Italian Wars and their participants (1494–1512)

The purpose of this thesis is to analyse and compare how Niccolò Machiavelli and Francesco Guicciardini have described the participants of the Italian Wars and the conflict between Florence and Pisa, how do these descriptions differ and why. What has been the most important to them and why? The sources of this thesis are works by Machiavelli and Guicciardini. The sources by Machiavelli are “The Prince”, „Discourses on Livy“, „Discourse on Pisa“, „On the Nature of the French“, „Discourse on the Affairs of Germany and Its Emperor“ and his letter to Alamanno Salviati from 1509. The source from Guicciardini is his „The History of Italy“. They give a good overview of the beginning of the Italian Wars and their participants and also of the conflict between Florence and Pisa.

Niccolò Machiavelli and Francesco Guicciardini were Florentine political figures and historians, who lived during the 15th and 16th centuries. Their works are remarkable because they bring new directions into political and historical writing. They were both active in Florentine politics and were good friends. Machiavelli served as secretary to the second chancery of the Republic of Florence and also as secretary to the *Dieci di Libertà e Pace*, an office dealing with war and military affairs. Guicciardini served many Medici popes. They were both ambassadors of Florence and were sent to many courts to represent their state.

Italian Wars was a series of conflicts in the 15th and 16th centuries that involved many European countries. The more important rulers who took part in them during the first half were Charles VIII and Louis XII of France, Ferdinand II and Isabella I of Spain and the Holy Roman Emperor Maximilian I. The wars began in 1494 when Charles VIII invaded Italy with a plan to conquer the Kingdom of Naples, which he thought belonged to him because it had been ruled by the House of Anjou, a cadet branch of the French royal house. He took possession of the Kingdom, but was expelled from Italy in 1495. After that, his successor Louis XII and rulers from other countries also took interest in the affairs of Italy and the wars continued up to 1559, when the Treaty of Cateau-Cambrésis was signed.

The conflict between Florence and Pisa started also in 1494, when Charles VIII stayed in Pisa and the Pisans started to revolt against the Florentine rule. They gained control over the city's castle and the French that were left there were sympathetic to their cause. The city was

supported by other Italian states like Milan, Venice, Genoa, Siena and Lucca, because they did not want to see Pisa back under Florentine control. Pisa was ready to submit to the other Italian powers, because they would rather have been part of any other state than be controlled by Florence again. The Florentines did anything they could to come in the possession of Pisa, but they could not conquer it. Louis XII made a contract with Florence to help them get Pisa back, but his forces were also unable to conquer the city. In 1505–1506 Machiavelli created a new Florentine militia and with its help Florence could finally exhaust the Pisans enough that they were willing to surrender to Florence in 1509. That ended the 15 year long conflict between the two cities.

Niccolò Machiavelli's and Francesco Guicciardini's attitude towards the foreign rulers that took part in the Italian Wars is mostly similar, but their descriptions of the conflict between Florence and Pisa are different. Their attitude towards the French kings is rather negative, although they write about Louis XII in a better light than about Charles VIII. Guicciardini thought that Charles was totally unsuitable for ruling and Machiavelli sees him as greedy and unjust towards the Florentines. The authors think more highly of the Spanish rulers. Machiavelli was impressed by Ferdinand II's action in Granada in 1492 and by his ability to control the Spanish aristocracy. Guicciardini thought they were very strong rulers, but a little bit manipulative.

Both Machiavelli and Guicciardini think that Maximilian I is not a good ruler. According to them, he was secretive, impressionable and spent a lot of money. They both admit that he was nevertheless a good military commander. Both of the authors think highly of the German cities that have managed to become quite independent and are able to defend themselves very well. Their opinions split in the matter of the Pisan revolt. They write from different perspectives: Machiavelli himself was connected to the conflict and his task was to ensure that Florence gets Pisa back under their control, while Guicciardini writes about the conflict later and is more distant from it. Machiavelli focuses on how Florence would be able to get the city back. He wanted to use force and thought it was crucial for Florence. Guicciardini is more empathetic towards the Pisans and thinks that they are hardworking and resilient people, who have been harassed by the Florentines. He still thinks that the Florentines were lenient and gracious in 1509, when they granted the Pisans the conditions for their surrender.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Liisa Lehtpuu,

(autori nimi)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose "Niccolò Machiavelli ja Francesco Guicciardini Firenze ja Pisa konfliktist Itaalia sõdade ja nende osaliste taustal (1494–1512)",

(lõputöö pealkiri)

mille juhendaja on Mati Laur,

(juhendaja nimi)

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Liisa Lehtpuu
19.05.2024